La

TĖVYNĖS SARGAS

KULTŪROS, VISUOMENĖS, POLITIKOS
IR SOCIALINIŲ MOKSLŲ ŽURNALAS

P. Gaučys: Prel. P. Juro Įnašas Į Mūsų Kultūrą

Dr. J. Meškauskas: Kun. Kazimieras Juršėnas

Dr. K. Šidlauskas: Pavergtosios Tautos Atstovavimas

Kan. V. Zakarauskas: Mater Et Magistra

M. Krupavičius: Egzistencialinė Etika

1962 m. **I (21) Nr.**

TĖVYNĖS SARGAS - GUARDIAN OF THE FATHERLAND

Pradėtas leisti 1896 m. — Established 1896.

Redaguoja — Editors: Dr. V. Litas, P. Maldeikis ir kan. V. Zakarauskas.

Redakcijos adresas — Addresss of Editors: Dr. V. Litas, 509 Nolton ave., Willow Springs, Ill.

Administracijos — Administration: Juozas Paškus, 7343 S. Mozart str., Chicago 29, Ill.

Leidžia **Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga,** Krikščionių Demokratų Internacionalo (NEI) ir Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjungos (CDUCE) narys.

Published by **The Lithuanian Christian Democratic Union,** a member of Christian Democratic International — Nouvelles Equipes Internationales (NEI) and Christian Democratic Union of Central Europe (CDUCE).

TĖVYNĖS SARGAS

Kultūros, visuomenės, politikos ir socialinių mokslų žurnalas

1962 m. **Įsteigtas 1896 m.** **1. nr. (21)**

PREL. P. JURO ĮNAŠAS Į MŪSŲ KULTŪROS LOBYNĄ

P. GAUČYS

Gyvenanti šiapus Atlanto mūsų išeivija yra didelė mūsų mažos tautos dalis. Ji čia turi pilną laisvę reikštis visose srityse, taipgi ir tautinėje. Daugelis amerikiečių patys skatina neužmiršti mūsų gražios kalbos, papročių, dainų ir visų kitų tautinių ypatumų, nes jie ne tik kad nekenksmingi Jungtinėm Valstybėm, bet priešingai, gausių tautybių, gyvenančių Amerikoje, visi tautiniai ypatumai kartu sudėti sudaro gražią gėlių puokštę, kurią mūsų svetingoji Amerika teisingai didžiuojasi.

Anų laikų lietuviai dideliais būriais keliavo į Ameriką ne vien sunkių ekonominių sąlygų Tėvynėje verčiami. Daugelis čia atsidūrė vengdami rusų priespaudos ir persekiojimų už tautinį darbą Lietuvoje. Atsidūrę Amerikoje, jie stengėsi gyventi ir tvarkytis kaip savo senoje Tėvynėje. Kadangi ne viena duona žmogus gyvena, jie neužmiršo ir dvasinių vertybių. Jiems ta kryptimi besidarbuojant, išdygo lietuviškos parapijos, gausios organizacijos, mokyklos ir spauda.

Be abejo, kaip visuomet ir visur, tam tautiniam, kultūriniam darbui buvo reikalingi vadai. Lietuviai, pasižymėdami organizaciniais sugebėjimais, jų nestigo.

Pirmiausia dera keletą žodžių pasakyti apie Prel. Jurą kaip kunigą, kuris, štai jau beveik 40 metų kaip sėkmingai darbuojasi Lawrenco Šv. Pranciškaus lietuvių katalikų pa-

Lietuvos Nacionalinė

parijoje, kur jis išvarė gilią vagą, pasireikšdamas kaip pavyzdingas sielų ganytojas ir lietuvis patriotas. Šia proga tenka pasakyti, kad, deja, ne visi lietuviai tinkamai įvertina Bažnyčios vaidmenį tautybės ir gimtosios kalbos išlaikyme. Tikėjimas nenustebia žmoguje tautybės. Kiekvienas žmogus turi teisę Dievą garbinti savo gimtąja kalba, ir todėl popiežiai įsakmiai remia tautines katalikiškas parapijas ir gina jų teises.

Malonu pažymėti, kad prel. Juro vadovaujama parapija visą laiką stengėsi išlaikyti gyvą lietuvišką dvasią. Joje veikė draugijos, buvo rengiami vaidinimai, lietuviškų švenčių minėjimai ir koncertai. Visur buvo lietuviškai kalbama ir dainuojama. Kai jaunimas ėmė primiršti lietuvių kalbą, jam buvo rengiami lietuvos kalbos kursai, sudaromos progos pasireikšti vaidinimuose ir pobūviuose. Taigi, galime drąsiai tvirtinti, kad ten, kur lietuviška parapija neįsikūrė, mūsų išeiviai greičiau pabiro ir nutauto. Lietuviškos parapijos yra daugiausia prisidėjusios lietuvybei išlaikyti. Savo nepailstama ilgamete veikla šioje srityje gerb. prelatas nusipelnė mūsų pagarbos ir padėkos.

Tačiau besirūpindamas savo parapija, mūsų jubiliatas niekad neužmiršo, kad ji yra lietuvių tautos dalelė. Atvykęs į Ameriką, savo jaunomis dienomis dar sekęs vyskupo Valančiaus tradicijas, jomis vadovavosi ir savo lietuviškame ir katalikiškame darbe: jis stengėsi žmones blaivinti ir juos šviesti. Jis ne tik bendradarbiavo daugybėje lietuvių laikraščių, bet taip pat ir juos rėmė savo lėšomis. Pavyzdžiui "Darbininko" laikraščiui paaukojo 17 metų, atiduodamas jam daug sveikatos ir pinigo.

Prasidėjus karui ir Lietuvai netekus laisvės, mūsų jubiliatui atsirado naujas rūpestis: buvo pajusta stoka lietuviškų knygų, kurios anksčiau pasiekdavo Amerikos lietuvius iš Neprikl. Lietuvos. Tada prel. Juras pasinešė leisti lietuviškas knygas, ir čia jo nuopelnai nepaprastai dideli. Šioje srityje jis nuėjo kun. Miliuko pėdomis.

Prel. Juras leisdamas knygas savo nuostolių nežiūrėjo. Jis džiaugėsi galįs paskleisti šviesą savo tautiečiams, gaivinti jų dvasią ir meilę pavergtam kraštui.

Mūsų jubiliatas pats pirmasis ir vienintėlis Amerikoje

Prel. P. Juras 70 metų sukakties proga. Iš kairės gen. konsulas dr. P. Daužvardis, iš dešinės P. J. Daužvardienė.

dar sunkiu karo metu gyvai atsiliepė į poeto Jurgio Baltrušaičio šauksmą rūpintis pavojun patekusia lietuvių tautos gyvybe ir jos kultūra. Dar 1940 m., vos tik bolševikams užėmus Lietuvą, J. Baltrušaitis iš Paryžiaus kreipėsi į Amerikos lietuvius šiais žodžiais:

"Kaip vystysis dalykai Tėvynėje šiandien nežinia, bet aš iš ilgo patyrimo žinau, kad jie vystysis toli ne taip, kaip reikia, ir todėl jūs laisvieji Amerikos broliai, turite darbščiai prisiimti visą atsakomybę už Lietuvos kultūros ateitį ir jos gyvybę... Amerikos broliai, rūpinkitės mūsų kultūros likimu: mūsų tautos kūrybinė dvasia gali ypatingai padidinti žmonijos dvasios lobyną, nes ji turi savo didžiąją misiją amžių raidoje!.."

J. Baltrušaitis savo krašto laisvės nebesulaukė, bet prel. Juras jį pagerbė išleisdamas pomirtinį jo eilėraščių rinkinį. Jis savo lėšomis išleido ir kitų mūsų poetų knygas, kaip pav. J. Aisčio, A. Vaičiulaičio, F. Kiršos. Ta proga poetas J. Aistis teisingai pažymėjo, kad prel. Juras yra vienas didžiausių mūsų mecenatų, kuris lengva širdimi nesigaili pinigo nė vienam lietuviui menininkui padėti ir sudaryti sąlygas kurti.

Taip pat labai tiksliai apibudino mūsų jubiliato dosnumą knygoms leisti ir prof. A. Maceina savo veikalo "Didysis Inkvizitorius" įžangoje. Tas veikalas, kaip autorius pastebi, galėjo "pasirodyti mūsų visuomenei tiktai dėka kun. Juro. Tai yra vienas iš tų didžiųjų lietuviškos knygos mylėtojų, kuris nenuilstomai ją remia, aukodamas jai savo jėgas ir sunkaus darbo santaupas. Ne viena knyga galėjo išvysti šio pasaulio šviesą tiktai kun. Juro auka. Budri jo akis stebi kiekvieną lietuviškos kultūros ryškesnį laimėjimą ir jį paskatina bei paremia". Prel. Juras yra išleidęs net keturis prof. Maceinos filosofinius veikalus. Pirmasis jų, "Didysis Inkvizitorius" buvo išverstas į vokiečių kalbą ir susilaukė plataus ir gražaus atgarsio: lietuvio vardas plačiai pasklido vokiečių mokslininkų sluogsniuose. Be prel. Juro paramos to nebūtų buvę pasiekta. "Tik didelių širdžių didelėmis aukomis galime išlaikyti gyvą lietuvišką mintį", sako prof. Maceina ir antrojo savo veikalo "Jobo dramos" įžangoje, apibudindamas jo leidėją, taip pat prel. Jurą.

Mūsų jubiliatas yra išleidęs apie 40 knygų. Žymiausia dalis tų spausdinių priklauso "nepelningiems veikalams", kaip pav. poezijos rinkiniai ir gaidų leidimai. Iš žymesnių, jo išleistų, veikalų minėtini: A. Vaičiulaičio "Kur bakūžė samanota", J. Baltrušaičio poezija, Naujo Testamento II dalis, prof. Maceinos "Didysis Inkvizitorius", "Jobo drama", "Saulės Giesmė" ir "Didžioji Padėjėja", J. Aisčio "Sesuo buitis" ir dabar pilnas jo poezijos rinkinys, J. Vaišnoros "Marijos garbinimas Lietuvoje" S. Šimkaus "Dainos", K. Banaičio "100 liaudies dainų", J. Kačinsko "Mišios" (Mindaugo krikšto sukakties proga), Maironio "Pavasario Balsai", St. Šalkauskio Ateitininkų ideologija, ir jo paties suredaguotos dvi maldaknygės: "Ramybės šaltinis" ir "Didysis ramybės šaltinis", susilaukusios dviejų laidų. Be to, spaudoje tebėra prof. Z. Ivinskio didelis veikalas apie Merkelį Giedraitį ir jo laikų Lietuvą, kan. M. Vaitkaus atsiminimai.

Visų šitų labai vertingų leidinių nebūtų buvę galima išleisti, nes jie nėra pelningi. Taigi šioje mūsų mokslinės, grožinės ir muzikinės kurybos srityje prel. Juras iškyla kaip pats stambiausias jos mecenatas.

Bet tuo dar nesibaigia jo nuopelnų mūsų kultūrai ilgas sąrašas. Negalima nutylėti, kad nuo 1941 m. jis pirmininkauja Lietuvių Kultūros institutui ir suorganizavo "Alkos" archyvą ir muziejų istorinei medžiagai saugoti. Tą medžiagą daugiausia jis pats dideliais glėbiais yra sunešęs į IV aukštą, kur iš pradžių jis buvo priglaustas Bostone, ir tik 1951 m. perkeltas į Brooklyną. Vienoje ir antroje vietoje jis savo lėšomis aptvarkė patalpas ir parūpino atatinkamas spintas. Jo iniciatyva ir jo lėšomis buvo pradėtas leisti vaikų laikraštėlis "Eglutė".

Naudingą kultūrinį darbą dirbusius mūsų jubiliatas visad rėmė pinigine parama. Taip, jis padėjo dar prieš karą lietuviams pranciškonams Kretingoje įkurti spaustuvę, tėvams marijonams Thompsone suorganizuoti Marianopolio kolegiją, Nekalto Prasidėjimo seserims Putname įsigyti spaustuvei mašinas, šv. Kazimiero kolegijai Romoje įrengti kambarius, Nukryžiuoto Jėzaus seserims aptvarkyti vienuolyną, seserims širdietiems padovanojo savo namus Šiauliuose, Bos-

tono parapijos mokyklai nupirko vieną pastatą, šešius studentus išleido į mokslą ir t.t. ir t.t.

Nebegalėdamas visų jo nuopelnų čia išvardinti turių Tamstoms priminti dar vieną, mažai kam žinomą, o tai būtent, kad jis remia ir mūsų meną. Čiurlionio galerijoje Čikagoje buvo du jo dovanoti paveikslai, ir kiek žinau, jis buvo užsakęs ir nupirkęs iš dail. Žeromskio "Mindaugo pasiuntiniai pas popiežių Inocentą IV-jį".

Dėl laiko stokos aš čia neminėjau jo nuopelnų mūsų organizacijoms, kurių daugelio jis buvo ar tebėra pirmininkas ar steigėjas, ar veiklus narys, ar dvasios vadas, ar pagaliau garbės narys.

Savo žodį, leiskit man užbaigti poeto J. Baltrušaičio anksčiau cituotu prašymu: "...Jūs laisvieji Amerikos broliai turite darbščiai prisiimti visą atsakomybę už Lietuvos kultūros ateitį ir jos gyvybę. Rūpinkitės mūsų kultūros likimu!" Šį poeto pranašišką šauksmą išgirdo mūsų jubiliatas ir jį vykdė ir tebevykdo. Jeigu iš tikrųjų mes jį gerbiame ir vertiname, tai savo ruožtu, ir mes pagal savo išgales rūpinkimės mūsų kultūros likimu. Ne kiekvienas galime, kaip prel. Juras, pastatyti puikų mūsų kultūros pastatą, bet kiekvienas lengvai galime parūpinti jam vieną kitą plytą, atseit įsigyti lietuviškų knygų, ar šiaip konkrečiu darbu ar savo lėšomis ją paremti. Kartu su tuo mums reikia išsiauginti jaunąją kartą, skaitančią lietuvišką knygą. Tada prel. Jurą mes pagerbtume ne vien tik žodžiais, bet ir darbais, ir manau, kad toks pagerbimas jam būtų visų maloniausias.

Europos vienybė buvo tik kelių asmenų svajonė. Šita vienybė daugeliui kėlė viltį. Dabar ji yra būtinybė visiems.

Konrad Adenauer

KUN. KAZIMIERAS JURŠĖNAS

(50 metų kunigystės proga)

DR. J. MEŠKAUSKAS

Žmogus yra labai spalvingas tvarinys, spalvingas savo išvaizda, bet dar spalvingesnis savo mintijimu ir nueitu gyvenimo keliu.

Mes švenčiame labai spalvingos, gal galima pasakyti, šakotos asmenybės kunigystės 50 metų jubilėjų. Tiesa, kun. K. Juršėnas nėra daug parašęs, bet jis yra atlikęs milžiniškus darbus gyvu savo žodžiu, savo pavyzdžiu, meile žmogui, ir jo nueitas gyvenimo kelias yra tiek įdomus ir tiek įvairus, kad čia būtų medžiagos ne vienam dideliam romanui ar filmai. Jis savo kojomis yra mynęs Azijos, šiaurinės, centrinės ir vakarų Europos ir šiaurės Amerikos kontinentus. Visose tose vietose savo veikla labai aktyviai yra pasireiškęs. Kun. K. Juršėnas yra gimęs Rytų Lietuvoje, kunigu įšventintas Petrapily 1911 m.

Kunigo darbą jis pradeda vikaro ir kapeliono pareigomis Naugarduke. Vėliau rusų iš ten pašalinamas. Vyskupo paskiriamas klebonu Babinavičiuose. Ten taip pat buvo apie 2000 lietuvių. Savo veikla, gražiu pavyzdžiu ir savo įtaka bei autoritetu parapiečių tarpe bolševikams darosi nebepakenčiamas. Bolševikai kun. K. Juršėną suima, laiko kalėjime ir nuolat tardo daugiau kaip keturis mėn. O ką reiškia pas komunistus būti kalėjime ir būti tardomu gali pasakyti tik tas, kuris yra pats pergyvenęs. Kankinimai alkiu, šalčiu, troškuliu, nemiga, šviesomis, įžeidinėjimai morališkai, užgavimai fiziškai tai vis kai kaip sunkiai įsivaizduojami dalykai, kuomet jie liečia kitą asmenį. Tikrai pajuntami tie visi metodai tik tuomet, kai jie tenka pačiam pergyventi.

Pagaliau po visų demoniškų procedūrų už akių kun. Jur-

šėnas nuteisiamas 10 metų kalinti koncentracijos stovykloje. Reikia pasakyti, kad komunistai daugiau kaip 10 metų koncentracijos stovyklos niekam neskirdavo ir tuo didžiuodavosi, kad jie esą daug humaniškesni už kapitalistus, kurie skiria kalėjimo po 25, 50 ir daugiau metų. Bet čia reikia pasakyti, kad pas kapitalistus ir po 50 metų kalėjimo išeina dar žmogus, kai tuo tarpu pas komunistus ir 10 metų koncentracijos stovyklos labai retas teišlaiko, nes žūsta per trumpesnį laiką.

Kun. Juršėnas nuvežamas į tolimos šiaurės Solovkų koncentracijos stovyklą. Čia jis patenka į žiaurios disciplinos, šalto klimato ir sunkaus darbo stovyklą. Stovykloje buvo apie 18.000 kalinių. Per 4 - 5 metus Solovkų stovykla suvirškino apie 200.000 kalinių. Kun. Juršėnui teko dirbti miško kirtimo darbus. Kalinių paruoštą mišką komunistai parduodavo į užsienį. Bet kartą anglai atsisakė pirkti iš bolševikų mišką, nes medžiai esą „sutepti kalinių krauju". Komunistai ant anglų siuto, šaukė demonstravo, rašė, bet vis tik Solovkų stovyklą panaikino ir kalinius išskirstė į kitas stovyklas o iš Solovkų padarė pavyzdinę stovyklą su geru maistu, gerai aprengtais ir nekankinamais kaliniais ir ją demonstruodavo anglams ir kitiems užsieniečiams. Kun. Juršėną tuomet išvarė į Sibirą. 1700 kilometrų jį vežė 5½ mėnesius. Buvo vežamas izoliuotame nuo aplinkumos vagone, ir nebuvo leidžiama žinoti, kurioje vietoje jo esama. Tačiau ir tamsiausią naktį yra Šv. Jono žiburėlių. Taip vežamas pro Petrapilį buvo iškviestas pasimatymui, ir su dideliu nustebimu kun. Juršėnas pamato, kad yra atėjęs jo pamatyti jo vyskupas. Vyskupas nori sužinoti apie kun. Juršėno pergyvenimus, padėtį, ir apskritai apie kunigų būklę koncentracijos stovyklose. Nenorėdami, kad prižiūrėtojas suprastų, jie kalbasi lotynų, lenkų ir kitomis kalbomis. Pagaliau pasimatymo laikas baigiasi. Kun. Juršėnas staiga per langelį iškiša galvą ir pabučiuoja vyskupą. Prižiūrėtojas komunistas šoka bartis ir kolioti. Kun. Juršėnas atsako: "nusiraminkite, bolševikų valdžia nuo to, deja, nesugrius".

Nuvežtas į Sibirą kun. Juršėnas laikomas apie 4 metus. Jis ten sunkiose gyvenimo sąlygose atlieka sunkius priverčiamuosius darbus, Po sunkių darbų, žiaurios disciplinos,

Kunigai grįžę Lietuvon iš SSSR kalėjimų 1933-X-19. Antrasis iš kairės kun. K. Juršėnas

kančios ir nežinios prasideda etapas atgal. Kelionė iš Sibiro atgal taip pat truko apie pusę metų. Grįžtant atgal vienoj Sibiro vietovėj kun. Juršėnas sulaikomas ilgesniam laikui. Vienas žmogiškesnis komunistas jam pasako, kad jis galįs nueitį į tokią ir tokią gatvę. Kun. Juršėnas, nuėjęs į primintą vietą, randa bažnyčią ir įėjęs pamato, kad mišias laiko kunigas, jo draugas. Galima įsivaizdinti kun. Juršėno nuotaiką, džiaugsmą ir pergyvenimus, būnant bažnyčioje ir matant jo draugą laikant mišias.

Kelionės etapas vyksta toliau. Kun. Juršėnas kelionės, nežinios ir teroro išvargintas. Ir štai vienoj vietovėj apie 10 slaptosios policijos valdininkų prisistato asmeninės kratos padaryti. Kun. Juršėnas kantrybęs netekęs sako: "užbaikit mano kančias". Vienas iš čekistų ironiškai pasako: "kad kai kada kančios baigiasi". Antras jaunas, matyti, žmoniškesnę širdį turįs čekistas pasako: "Jūsų reikalai labai geri". Taip pagaliau Kun. Juršėnas grąžinamas į Batyskų kalėjimą, kuriame jis sėdėjo prieš išvežamas į Solovkų koncentracijos stovyklą. Čia vėl jis apklausinėjamas, tardomas, visa eilė procedūrų, — ir pagaliau jam paaiškėja, kad jis yra iškeičiamas į Lietuvos komunistų kalinius ir yra grąžinamas į Lietuvą. Tam paaiškėjus kun. Juršėnui nebeleidžiama pasikalbėti arba atsisveikinti su savo kameros nelaimės draugais. Tačiau jis pirštu parašo žodį "Litva" (Lietuva). Staiga visi kaliniai sušunka: „Lai gyvuoja Lietuva". Galima įsivaizduoti nuotaikas ir pergyvenimus, kada tie žodžiai buvo ištarti komunistų rusų kalėjime.

Pagaliau kun. Juršėnas su kitais 10 kunigų, vysk. Matulioniu ir 4 pasauliečiais grąžinamas Lietuvon. Komunistinė Rusija gauna 36 Lietuvos komunistus kalinius, jų tarpe mums gerai žinomą jų agentą Sniečkų.

Daug laiko truktų įvertinti kun. Juršėno atliktus darbus Lietuvoje ir tremties metu Vokietijoje. Jie yra tikrai dideli.

PAVERGTOSIOS TAUTOS ATSTOVAVIMAS*

(Pastabos apie VLIKo teisinę padėtį)

DR. K. ŠIDLAUSKAS

1. Valstybės ir tautos atstovavimas

Pagal praeitam šimtmety galiojusią teisės teoriją, tik valstybė buvo tarptautinės teisės subjektas; ji ne tik galėjo pradėti karą pagal savo norą, bet ir turėjo laisvą diskreciją, tvarkytis, kaip jai patinka savo teritorijoj. Valstybė galėjo neteisingai elgtis su savo piliečiais bei sutrukdyti, kad bešališkas teismas išspręstų piliečio bylą arba sunaikinti pilietį be jokio teismo sprendimo bei leisti savo piliečiams badauti arba vykdyti jų žudynes ir vistiek nepažeisti jokios tarptautinės teisės normos.

Suprantama, kad šitokia valstybės suverenumo sąvoka yra nesuderinama su modernaus pasaulio principais, kuriame jau atskiras individas bepasidaraąs tarptautinės teisės subjektu. Šių dienų tautų bendruomenėj pasidarė įprasta, suverenumą jungti su visa tauta, nes, kaip Harold Laski mokė,[1] aukščiausioji galia nėra koks pereinamas dalykas, kurį valstybė galėtų turėti. Suvereninę galią charakterizuojąs neatsakingumas politiškai neįmanomas vien tik dėl pačios paprasčiausios priežasties, kad iš mūsų veiksmų kyla padariniai. Į bet kokią politiką leidžiamasi visos tautos rizika, kuriai tenka atsakyti už tokios politikos padarinius. Šitoks modernus suverenumo supratimas davė pagrindą naujų normų išsivystymui tarptautinėj pripažinimo teisėj.

Nesunku suprasti, kad ankstybesniais laikais, viešpataujant senajai suverenumo teorijai, yra buvę nesutarimų

---

* Autorius dėkingas dipl. teis. P. Stravinskui už rankraščio peržiūrėjimą ir jo vertingas kritiškas pastabas.

tarp teisės autoritetų dėl to, kiek vyriausybės nebuvimas paliečiąs pačios valstybės egzistenciją. Atsieit, pradingus suverenumo vykdytojui, turėjo išnykti ir pats suverenumas. Todėl Bismarck'as 1870 m. atsisakė sudaryti su Prancūzija taikos sutartį, motyvuodamas, kad Prancūzijos valstybė dėl karo pralaimėjimo ir dėl to kilusios revoliucijos nebeegzistavo. Vienok, vėliau sudarytoje taikos sutartyje Prancūzijos respublika buvo priversta pasiimti atsakomybę už pralaimėjimą, atsisakyti teritorijų ir atlyginti nuostolius. Iš to aiškiai matyti, kad jau ir anais laikais valstybės asmens juridinis tęstinumas, nežiūrint laikinos anarchijos, buvo pripažįstamas.[2]

O atsakydamas į klausimą, kiek užgrobikas gali paliesti užgrobtosios valstybės arba jos dalies suverenumą, Vokietijos Aukščiausias Teismas Leipcige, nors ir laikydamasis senosios pažiūros apie valstybės suverenumą, jau 1915 m. liepos mėn. 26 d. paskelbė šį svarbų nuostatą:

> "Dėl svetimos jėgos užėmimo priešo teritorijos, neįvyksta jokio pasikeitimo nei valstybinių sienų, nei valstybės suverenumo atžvilgiu ir tokia teritorija jokiu būdu neįgyjama tos valstybės, kurios karinės pajėgos ją okupavo".[3]

Šis modernus suverenumo principas išryškėjo 1939 m. Čekoslovakijos aneksijos atveju. Po 1939 m. liepos mėn. 15 d. Čekoslovakija pasiliko toliau teisiniai egzistuoti ir buvo laikoma nepriklausoma valstybe, kitaip sakant, jos suverenumas pasiliko nesunaikintas. Šis faktas buvo aiškiais žodžiais patvirtintas Prancūzijos vyriausybės oficialaus komunikato 1939 m. lapkričio mėn. 17 d. Jo turiny buvo šis svarbus pareiškimas:

> "Čekoslovakijos karinė okupacija sudaro dideles kliūtis Čekoslovakijos valstybei vykdyti savo teritorijoj suverenumą. Bet šios suvereninės teisės yra vistiek pasilikusios. Jos yra buvę paliestos vokiečių okupacijos, bet jokiu būdu nesunaikintos. Jos yra likę gyvuoti ir tik vienintelė kliūtis joms vykdyti Čekoslovakijos teritorijoj yra šios teritorijos okupavimas iš vokiečių kariuomenės pusės".[4]

Šitas principas, kaip jis buvo pritaikintas Čekoslovakijos atvejui, lygiai tinka Lietuvai ir kitoms Pabaltijo valstybėms dėl visiškai analogiškos padėties. Todėl Lietuva juridiniai pasiliko tuo, kuo ji yra buvus prieš sovietų okupaciją, t. y. nepriklausoma, suvereninė valstybė, kurią riša jos tarptautinės sutartys ir kuri turi jai šiomis sutartimis suteiktas teises.

Lietuva ir kitos dvi Pabaltijo valstybės faktiškai nustojo egzistuoti 1940 m. birželio mėn., kai Sovietų Sąjungos armija užėmė jų teritorijas. Bet jos nenustojo egzistavusios teisine prasme. Šia prasme jos nustojo egzistuoti tik toms valstybėms, kurios pripažino naująją dalykų padėtį.

Bet šių dienų tarptautinėj teisėj jau esama nesutarimo dėl to, ar pripažinimas yra teisę kuriantis aktas, pakeičiąs pripažįstamos valstybės arba vyriausybės tarptautinį statusą, ar jis yra tik deklaratyvinis, dažnai tik dienos politikos oportunistiniais motyvais pagrįstas pareiškimas, nebojąs tarptautinės teisės reikalavimų arba kartais net juos pažeidžiąs. Taigi, jei Pabaltijo valstybės teisiškai egzistuoja, tai šis teisinis faktas turėtų būti pripažįstamas visų valstybių. Jei kurios valstybės to fakto nepripažįsta, tai mes sakome, kad jos daro klaidą, kurią turi atitaisyti, ir mes kovojame už tai, kad jos vėl grįžtų prie teisingos pažiūros, nes neteisės pripažinimas negali paversti teise.

Kadangi didelis skaičius valstybių, tarp jų JAV ir Didžioji Britanija, nepripažino Sovietų agresijos sukurtos naujosios padėties, tai Lietuva, Latvija ir Estija neišnyko juridine prasme, bet pasiliko toliau egzistuoti ir būti tarptautinių teisių ir prevolių subjektais.

Pagaliau, jei ir šios valstybės dėl oportunistiškų motyvų ir laužydamos savo pačių anksčiau paskelbtus tarptautinės teisės principus (bent kas liečia JAV — plg. Stimsono doktriną) būtų pripažinusios tą sovietų smurtu sukurtą naują padėtį, tai vis tiek Pabaltijo valstybės teisine prasme nebūtų laikomos nustojusiomis egzistuoti, nors žinoma, tada tas jų teisinis egzistavimas būtų tik visai teorinis, praktikoj beveik nieko nereiškiąs. Nežiūrint to, mes vis tiek tuo remtumėmės ir reikalautume, kad laisvasis pasaulis pripa-

žintų tokią teisinę padėtį, kokia išplaukia iš teisinės logikos ir tarptautinės teisės normų.

Todėl šiuo metu Pabaltijo valstybių juridinis tęstinumas yra labiausiai išryškinamas tose valstybėse, kuriose šiandieną dar veikia mūsų diplomatinės ir konsularinės įstaigos. Pabaltijo valstybių atstovybės tose valstybėse tęsė ir dabar tebetęsia savo funkcijų vykdymą ir Pabaltijo respublikų atstovavimą. Šių respublikų piliečiai, gyveną tose valstybėse, kurios nepripažino naujosios dalykų padėties, yra laikomi kaip buvę Lietuvos, Latvijos ar Estijos piliečiais. Jų valstybių diplomatiniai atstovai turi ne tik teisę, bet ir pareigą apsaugoti savo piliečus svetimuose kraštuose. Pabaltijo valstybių atžvilgiu vis dar tebesitęsia toji pati padėtis, kurioj buvo Čekoslovakija nuo 1939 m. kovo mėn. 15 d. iki Dr. Beneš'o vyriausybės pripažinimo 1940 m. liepos 21 d.

Jei Lietuvos vyriausybė būtų pasitraukusi į užsienį, tai atsižvelgiant į Lietuvos aneksijos nepripažinimą iš Vakarų valstybių pusės, ji būtų galėjusi ir toliau vykdyti Lietuvos valstybės suverenines teises, kiek tokių funkcijų vykdymas yra įmanomas, esant vyriausybei už savo valstybės teritorijos ribų.

Antrojo Pasaulinio karo metais eilė vyriausybių buvo pasitraukusios į Didžiąją Britaniją ir jų tolimesnis pripažinimas po įvykdytos prieš jų valstybes invazijos, visoj pilnumoj atitiko aiškiai nustatytam tarptautinės teisės principui, kad kurios nors valstybės okupavimas nepaliečia tos užgrobtos valstybės suverenumo.[6]

Šiuo principu vadovaudamasis, JAV Valstybės sekretorius p. Hull pripažino karo metu išbėgusios Lenkijos vyriausybės konstitucinę padėtį. Jis paskelbė 1939 m. spalių mėn. 2 d. sekantį pareiškimą:

> "Vienas tik teritorijos užgrobimas nepanaikina juridinės vyriausybės egzistencijos. Todėl Amerikos Jungtinės Valstybės toliau pripažįsta, kad Lenkijos vyriausybė nenustojo egzistavusi ir pripažįsta grafą Jurgį Potockį jos ambasadorium Vašingtone".[7]

Kaip žinome, tik Lietuvos Respublikos prezidentas A.

Smetona pasitraukė iš Lietuvos. Tuometinė Lietuvos vyriausybė gi pasiliko Kaune ir pateko į okupacinės jėgos rankas, kuri jos kaikuriuos funkcijų vykdytojus (pvz. Min. P-ką Antaną Merkį), vartodama smurtą, panaudojo pridengti simulacijai, sudarant neva naują Lietuvos vyriausybę.

Šia proga tenka atkreipti dėmesį į sovietų agresijos naują techniką, užgrobiant laisvas tautas. Jie stengiasi jas valdyti pagalba klusnios administracijos, sudarytos iš vietos gyventojų. Deja, šitokios iškamšų "vyriausybės" yra niekas kitas, o tik okupanto organai. Jų veiksmai yra paties agresoriaus veiksmai ir jiems taikomas tos pačios taisyklės, kokios yra taikomos okupanto veiksmams. Kariškas okupantas negali, inscenizuodamas tariamą spontanišką revoliuciją, pakeisti teisėtą krašto vyriausybę. Valstybės *de jure* vyriausybė, nors ji būtų visiškai išstumta iš savo vietos, vistiek ji lieka vienintele tos valstybės vyriausybe.[8]

Taigi, Lietuvos vyriausybė buvo pajungta kitos valstybės vyriausybinei, administracinei bei karinei galiai ir ją teko laikyti į nelaisvę patekusia vyriausybe. Tokioj būklėj ji prarado savo teisinį veiksnumą tarptautinės teisės plotmėj ir dėl šios priežasties negalėjo vykdyti Lietuvos valstybei priklausančių suvereninių teisių. Todėl, nors Lietuvos suverenumas tebeegzistuoja, vistiek nesama jokio organo, kuris būtų pajėgus toliau vykdyti iš šios tebesitęsiančios juridinės egzistencijos kylančias teises.

Tiesa, kad Lietuvos pasiuntinybės ir konsulatai pagal tarptautinę teisę yra oficialiais Lietuvos suverenumo atstovautojais tuose kraštuose, kurie atsisakė pripažinti sovietų okupacijos galiojimą. Bet pasiuntinybės ir konsulatai yra tik administraciniai, o ne suvereniniai organai. Jų esama visuomet subordinuotų centro vyriausybei; bet šiuo metu mes neturime nei tokios vyriausybės, nei jokio kito oficialiai pripažinto organo, kuris faktiškai galėtų vykdyti suvereninę valstybės galią. Kad toks organas galėtų atlikti savo uždavinį, turime siekti, kad jį pripažintų svetimos valstybės.

Įvairūs precedentai iš Pirmojo ir Antrojo Pasaulinių karų aiškiai rodo, kad įvairiais atvejais tarptautinis pripažinimas yra buvęs suteiktas pavergtų tautų tremtyje esantiems organams, atstovauti jų tautas. Tokiais tarptautinį

pripažinimą gavusiais organais yra buvę eilė tautinių komitetų, kovojusių už savo tautų išsilaisvinimą.

Aiškus dalykas, kad tautinių komitetų pripažinimas buvo kitokioj padėtyj laike Pirmojo ir Antrojo Pasaulinių karų, kadangi tuomet tokie komitetai organizavo savo tautines armijas ir tiesioginiai prisidėjo prie sąjungininkų karo vedimo pastangų. Šiandieną šios galimybės yra kiek skirtingos. Nežiūrint to, šaltasis karas yra vedamas su didėjančiu smarkumu, todėl gali būti nebetoli toks laikas, kad tautiniai komitetai bus traktuojami pagal tuos pačius standartus, pritaikintus panašiems komitetams, kuomet vyko karštas karas. Visais atvėjais, mums svarbu bent žinoti tuos netolimos praeities tarptautinės teisės ir politikos precedentus, kad Lietuvos laisvinimo kovos vedimas tremty, jiems pilnai atitiktų, o nebūtų nusuktas į klystkelius dėl atskirų asmenų arba grupių ambicijų.

Peržvelgiant tautinių komitetų pripažinimo atsitikimus, dėmesį reikia atkreipti į tą faktą, kad tie komitetai nebuvo pripažinti atstovauti valstybėms, bet tik tautoms, kad jie galėtų ginti savo tautų interesus. Čia turime svarbų juridinį skirtumą. Valstybė visuomet yra buvus ir pasiliks tarptautinis asmuo ir tarptautinių teisių ir prievolių subjektas, kol ji neišnyks tarptautinės teisės nustatytais pagrindais. Tauta savo esmėje nėra toks asmuo. Aukščiausių valstybės reprezentantų teisės ir pareigos yra žinomos ir patvirtintos šimtmečių tarptautinės praktikos. Iš kitos pusės imant, teisių ir pareigų apimtis tautos aukščiausių reprezentantų vis dar pasilieka atviras klausimas, nors pagal modernią tautos suverenumo doktriną, tautos ir jos valstybės interesai negali skirtis.[9] Todėl, svarstant VLIKo teisinę padėtį ir jo charakterį, reikia turėti galvoj, kad šis Komitetas pradžiai gali ir privalo siekti pripažinimo tik lietuvių tautos interesams, o ne Letuvos Respublikai, atstovauti. Tokia VLIKo teisinė prigimtis, kaip vėliau bus matyti, aiškiai išena iš jo 1944 m. vasariio 16 d. deklaracijos. Tiesa, VLIKas savo istorijoj kartais bandė save laikyti valstybės atstovu, bet tai buvo tik jo nevykusios pastangos, klaidingai aiškinant VLIKo teisinę prigimtį, kurios ateityje neturėtų pasikartoti.

2. *Tautiniai komitetai ir jų pripažinimas*

Tiriant tautinių komitetų pripažinimo precedentus, mes randame, kad jau 1917 m. rugsėjo mėn. 20 d. Prancūzijos vyriausybė pripažino Lenkų Tautinį Komitetą Paryžiuje, vadovaujamą p. Dmovski'o, esant "lenkų oficialia organizacija" (organisation officielle polonaise) ir sutiko, kad tas komitetas akredituotų savo atstovą prie Prancūzijos vyriausybės. Netenka abejoti, kad šitoks Prancūzijos vyriausybės aktas anais laikais buvo palaikytas tik mandagumo veiksmu, nes trūko juridinių precedentų.[10] Nežiūrint to, buvo pripažįstama, kad toks Lenkų Komiteto palaikymas oficialiu organu tautos, kuri buvo tik beatkurianti savo valstybę, priklausė į tarptautinės teisės sritį ir pavertė tą organizaciją į tarptautinių teisių ir prievolių subjektą.[11]

Šiek tiek vėliau, būtent 1917 m. lapkričio mėn. 10 d. Jungtinių Amerikos Valstybių vyriausybė suteikė šiam Lenkų Tautiniam Komitetui panašų pripažinimą kaip "lenkų oficialiai organizacijai".[12]

Čekoslovakų Tautinė Taryba Paryžiuje, pirmininkaujama Dr. T. G. Masaryk'o, paprašė 1918 m. birželio mėnesį Jungtines Amerikos Valstybes pripažinti ja teisėta Čekoslovakijos vyriausybe. Jungtinių Valstybių praneštas nusistatymas buvo Tarybos pripažinimas

> "*de facto* karą vedančia vyriausybe, turinčia galią tvarkyti čekoslovakų karinius ir politinius reikalus".[13]

Pirmojo Pasaulinio karo laikotarpio tautinių komitetų pripažinimo precedentai pasikartojo Antrojo Pasaulinio karo metais.

Prancūzijos vyriausybė 1939 m. lapkričio 14 d. atkreipė dėmesį į žinią apie Čekoslovakų Tautinio Komiteto Londone sudarymą ir "pripažino, kad šis komitetas yra kvalifikuotas atstovauti čekoslovakų tautą".[14]

Truputį vėliau, būtent, 1939 m. gruodžio mėn. 20 d. Lordas Halifax'as painformavo Dr. Beneš'ą, kad Jo Didenybės vyriausybė priėmė dėmesin žinią apie Čekoslovakų Tautinio Komiteto sudarymą ir

Lietuvos Nacionalinė Mažvydo Biblioteka

> "pripažino, kad šis Komitetas yra kvalifikuotas atstovauti čekoslovakų tautas ir, ypačiai, susitarus su Jo Didenybės Jungtinių Karalijų vyriausybe, padaryti Jo Didenybės vyriausybės Jungtinių Karalijų teritorijose tokius patvarkymus, kurie būtų reikalingi sąryšyje su Prancūzijoje atkuriama čekoslovakų kariuomene". [15]

Šiais pripažinimo aktais Čekoslovakų Tautinis Komitetas buvo paverstas ne tik į čekoslovakų judėjimo užsienyje aukščiausią politinį organą, siekiantį išlaisvinti savo kraštą, bet jis pasidarė ir visos čekoslovakų tautos vyriausias politinis organas.[16]

Praėjus maždaug pusei metų, savo 1940 m. liepos mėn. 9 d. laiške, rašytame Didžiosios Britanijos Užsienių Reikalų Ministeriui Lordui Halifax'ui, Dr. Beneš'as pranešė Britanijos vyriausybei, kad

> "atsižvelgiant į naują padėtį, susidariusią sąryšy su paskutiniais įvykiais mūsų tėvynėje ir bendrai Europoje, pritariant mūsų armijai ir visiems mūsų tremties svarbiems politiniams veiksniams, o ypačiai, atitinkant aiškią ir nepalaužiamą didžiausios daugumos gyventojų pasipriešinimo dvasią mūsų okupuotoj tėvynėj, Tautinis Komitetas nutarė sudaryti Laikinąją Čekoslovakijos vyriausybę su visu valstybiniu aparatu, koks tik bus įmanomas sukurti Didžiosios Britanijos teritorijoje",[17]

ir Dr. Beneš'as prašė Didžiosios Britanijos suteikti šiai vyrausybei pripažinimą

Čekoslovakijos Laikinosios vyriausybės pripažinimas buvo Didžiosios Britanijos vyriausybės praneštas sekančio turinio laišku, kurį Užsienių Reikalų Ministeris Lordas Halifax'as parašė Čekoslovakų Tautinio Komiteto Pirmininkui Dr. Beneš'ui:

> "Tarp mūsų įvykusio nuomonių pasikeitimo šviesoje, aš turiu garbę pranešti Jums, kad, atsiliepdamas į Čekoslovakų Tautinio Komiteto prašymą, Jo Didenybės Jungtinių Karalijų vyriausybė yra laiminga,

galėdama pripažinti ir užmegsti ryšius su Laikinąja Čekoslovakijos vyriausybe, sudaryta Čekoslovakų Tautinio Komiteto ir turinčia veikti šiame krašte. Jo Didenybės vyriausybė džiaugsis, galėdama diskutuoti su laikinosios vyriausybės atstovais kai kuriuos iš šio pripažinimo kylančius ir sutvarkymo reikalingus klausimus".[18]

Šiek tiek keista šios Čekoslovakijos Laikinosios vyriausybės atžvilgiu yra buvus Jungtinių Amerikos Valstybių laikysena. Aiškus dalykas, kad Jungtinių Valstybių vyriausybė nepripažino vokiečių agresija Čekoslovakijoj sukurtos padėties, todėl Jungtinės Valstybės ir toliau pripažino Čekoslovakijos diplomatinius ir konsularinius atstovus ir jų funkcijų pilną vykdymą. Bet iš kitos pusės, kuomet 1940 m. liepos mėnesį buvo sudaryta Čekoslovakijos Laikinoji vyriausybė, Jungtinių Valstybių vyriausybė nepaskyrė prie jos savo atstovo ir taippat jokiu oficialiu aktu nebuvo paskelbus jos atžvilgiu savo laikysenos.

Pagaliau 1941 m. liepos mėn. 31 d. JAV ambasadorius Londone John G. Winant painformavo Čekoslovakų Užsienių Reikalų Ministerį Jan Masaryk'ą, kad Jungtinių Valstybių vyriausybė yra pasiruošus užmegzti formalius ryšius su Čekoslovakijos Laikinąja vyriausybe Londone, be to, nors ir toliau palaikydama santykius su Čekoslovakijos pasiuntinybe Vašingtone, ji norėtų akredituoti prie Čekoslovakijos vyriausybės savo Nepaprastą Pasiuntinį ir Įgaliotą Ministerį. Po to, p. Anthony Drexel Biddle buvo paskirtas ministeriu, o vėliau ambasadoriumi prie Čekoslovakijos prezidento.[19]) Šitoks yra buvęs Čekoslovakų D. Beneš'o vadovaujamo Tautinio Komiteto kelias į jo tarptautinį pripažinimą ir Čekoslovakijos Laikinosios vyriausybės sudarymą.

Tiek kontinento, tiek anglosaksų civilinės teisės sistemos žino principą, kad dar negimęs vaikas jau gali būti kai kurių teisių subjektu. Ypačiai anglosaksų paprotinės teisės taisyklės apie patikėtinių instituciją (law of trusts) yra tuo įdomios, kad jos numato galimybę pasirūpinti dar nesamų ir nežinia ar kada nors būsimų asmenų turto teisėmis. Atrodo, kad šitas pats principas buvo pritaikintas tarptautinėj pripažinimo teisėj, kuomet tautiniai komitetai buvo pripa-

žinti patikėtiniais būsimų vyriausybių tų valstybių, kurios dar buvo tik kūrimosi stadijoj.[20]

Todėl kai 1918 m. rugpiūčio mėn. Didžioji Britanija pripažino Čekoslovakų Tautinę Tarybą „vyriausiu čekoslovakų tautinių interesų organu", buvo iškelta ir pareikšta mintis, kad ši Taryba turi būti „šiometinis būsimosios čekoslovakų vyriausybės patikėtinis".[21]

Jei išeivijoj veikiantiems tautiniams komitetams buvo suteikiamas pripažinimas, būti patikėtiniais būsimųjų vyriausybių dar neįsikūrusių valstybių, tai tuo labiau nuoseklu, kad toks patikėtinis būtų pripažintas dėl būsimos Lietuvos vyriausybės, nes Lietuva, kaip matėme, niekados nėra nustojus būti tarptautinės teisės subjektu.

Kuomet Prancūzija buvo atsidūrus vokiečių okupacijoje Antrojo Pasaulinio karo metais ir Prancūzijoj neliko vyriausybės, galinčios laisvai atstovauti jos interesams, tai buvo naturalus dalykas, pripažinti Gen. de Gaulle Tautinį Komitetą už laikinąją Prancūzijos vyriausybę, kad ji veiktų kaip patikėtinis Prancūzijos interesams apsaugoti, ir iš tiesų toks pripažinimas buvo gautas iš visos eilės valstybių.[22]

3. VLIKo kvalifikacijos atstovauti lietuvių tautą

Nors kiekvienos tautos išlaisvinimo judėjimas turėtų būti skaitomas atstovaująs pavergtos tautos valią atgauti savo laisvę, vistiek reprezentacinis charakteris organo, siekiančio tarptautinio pripažinimo yra labai svarbus dalykas, ypačiai, kai toks organas negali pasiremti teisiniu kontinentu, kad esąs konstitucinis anksčiau pripažintos vyriausybės įpėdinis. Todėl svarbu nustatyti, ar Lietuvos atveju, VLIKas gali turėti visas kvalifikacijas, reikalingas lietuvių tautos interesams atstovauti.

Kaip visiems žinoma, Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas susikūrė Lietuvoje 1943 metais, kaip rezultatas Lietuvos politinių grupių ir kovos sambūrių pogrindžio veiklos, nes tos visos grupės jautė reikalą turėti vieną vyriausią politinį organą, kuris diriguotų ir koordinuotų visas Lietuvos laisvinimo pastangas.

VLIKo sukūrimas buvo paskelbtas atsišaukimu "Į Lietuvių Tautą", išleistu Vilniuje 1944 m. vasario mėn. 16 d. —

Lietuvos Nepriklausomybės šventės proga — ir šis atsišaukimas turėjo tokį įžanginį pareiškimą:

> „Lietuvių Tauta, siekdama išlaisvinti Lietuvą iš okupacijos ir atstatyti Lietuvos valstybės suvereninių organų svetimos jėgos laikinai sutrukdytą veikimą, yra reikalinga vieningos politinės vadovybės. Tam tikslui politinės lietuvių grupės, kaip tautos politinės minties reiškėjos ir vykdytojos, nutarė sujungti visas savo jėgas bendram darbui ir sudarė Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą — VLIK."

Skaitant šiuos žodžius, tenka atkreipti dėmesį į labai tikslų tuometinės Lietuvos teisinės padėties aptarimą, nes jais sakoma, jog dėl okupacijos ir svetimos jėgos veikimo yra įvykęs, bet tik laikinas, Lietuvos suvereninių organų veiklos sutrukdymas. Lietuvai išlaisvinti tauta esanti reikalinga vieningos politinės vadovybės. Tokią vyriausią tautos laisvinimo vadovybę nutarę sudaryti politinės lietuvių grupės, kurios esančios netik tautos politinės minties reiškėjos, bet ir jos vykdytojos. Išskaičiuodamas VLIKo uždavinius, atsišaukimas tarp kitų dalykų skelbia sekančius:

> „Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, vadovaudamas Tautos kovoms ir darbams Lietuvai išlaisvinti, Lietuvos valstybės suvereninių organų veikimui atstatyti, demokratinei Lietuvos santvarkai atkurti ir kraštui nuo bolševizmo ir kitų jo gyvenimą ardančių veiksnių apginti, vykdys kuo plačiausią visuomenės konsolidaciją, lygins politinių grupių tarpusavio nesusipratimus" (§ 7).
>
> „Komitetas palaikys glaudžius ryšius su Lietuvos Pasiuntinybėmis ir konsulatais ir bendradarbiaus su užsienių, ypačiai Amerikos, lietuviais ir su visomis Tautų apsisprendimo laisvę ir Lietuvos nepriklausomybę pripažįstančiomis tautomis" (§ 9).

Taigi, VLIKas buvo sukurtas visų Lietuvos politinių partijų, atstovautų nepriklausomos Lietuvos valstybės seimuose ir nešusių atsakomybę už mūsų tautos likimą. Šalia Lietuvos politinių partijų atstovų, VLIKas turi savo narių

tarpe ir atstovus Lietuvos pogrindžio kovos organizacijų, kurios buvo vedę aktyvią kovą krašto viduje prieš Lietuvos okupantus.

Tuo laiku, kai VLIKas įsisteigė, Lietuva buvo okupuotas kraštas, neturįs jokios vyriausybės. Negali būti abejonės, kad šis Komitetas, sujungęs visas už Lietuvos išlaisvinimą kovojančias Lietuvos politines jėgas, buvo vienintelis organas, kvalifikuotas ir pajėgiąs atstovauti lietuvių tautos valią. Susikūręs ir veikdamas Lietuvos teritorijoj, glaudžiame kontakte su krašto gyventojais ir atstovaująs visas lietuvių politines grupes, jis buvo tiek pat reprezentatyvus atstovauti tautos valią, kiek bet kuris kitas krašto vyriausios valdžios organas, normaliomis aplinkybėmis išėjęs iš visuotinų rinkimų. Iš tiesų, VLIKo autoritetas buvo Lietuvoje didelis ir jo instrukcijos buvo krašto gyventojų be jokių svyravimų vykdomos.

Jei negalima paneigti, kad VLIKas tikrai buvo atstovaująs lietuvių tautos valią, kuomet veikė Lietuvoje iki 1944 m. žiemos, tai negalima sakyti, kad šis Komitetas prarado savo reprezentatyvų charakterį, pasitraukdamas į tremtį. Kadangi VLIKas ir dabar susideda didžioj daugumoj iš atstovų tų pačių politinių grupių, kurios jį sudarė Lietuvoje, jo juridinis tęstinumas nebuvo nutrūkęs nuo pat jo įsisteigimo dienos. Išlaikydamas savo juridinį tęstinumą, VLIKas yra išlaikęs ir savo ankstybesnį reprezentatyvinį charakterį.

Tiesa, kelios grupės yra apleidusios VLIKą, bet tarp jų esama tik vienas iš keturių Lietuvos politinių srovių, lėmusių nepriklausomybės laikais lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės likimą. Kitos trys didžiosios Lietuvos politinės grupės yra ligi šios dienos pasilikusios ištikimomis VLIKo dalyvėmis. Be to, į VLIKą tremty yra įsijungę Vilniaus krašto lietuviai, kuriems Lietuvos nepriklausomybės laikais nebuvo tekę dalyvauti Lietuvos politiniam gyvenime ir taippat į VLIKą buvo įvestas ir Mažosios Lietuvos atstovavimas. Šis Lietuvos dalių atskiras VLIKe atstovavimas anaiptol nereiškia kokį nors „atskirų Lietuvos sričių buvusių specifiškumų" manifestavimą,[23] o tik VLIKo reprezentacinio charakterio sustiprinimą, pabrėžiant jo siekimą, išlaisvinti Lietuvą su visomis jos etnografinėmis sritimis.

Šia proga tenka atmesti kaip visai nepagrįstą, iš VLIKo išstojusių grupių paskleistą nuomonę, kad VLIKas negalįs „būti laikomas vyriausiu lietuvių tautos politinės valios reiškėju", vien dėl to, kad jis savo sudėtimi vistiek esąs „tik lietuvių išeivijos institucija."[24] Jei šitoks aiškinimas būtų teisingas, tai mes visų tų precedentų su tautinių komitetų oficialiais pripažinimais, atstovauti savo pavergtas tautas, nebūtume turėję, nes jie visi yra buvę tik išeivių institucijos.

Gana aktualus pradeda darytis Lietuvos pilietybės klausimas, VLIKe veikiantiems, o ypačiai jį atstovaujantiems, asmenims, kaskart mažėjant skaičiui tautiečių, neįsigijusių svetimų valstybių pilietybės. Įsakmiai kalbu apie svetimų pilietybių įsigijimą, o ne apie Lietuvos pilietybės praradimą, nes šis klausimas, priimant svetimą pilietybę, nebūtinai turėtų likti automatiškai išspręstas. Tik vienoj Lietuvos 1922 m. konstitucijoj buvo aiškiai nustatyta, kad niekas negali būti kartu Lietuvos ir kurios kitos valstybės pilietis (§ 9). Abi vėlesnės Lietuvos konstitucijos numatė (tiesa, tik kaip išimtį) dvigubos pilietybės galimybę, todėl klausimas galėtų likti atviras, ar dėl Lietuvos okupacijos svetur atsidūręs ir kitos valstybės pilietybę priėmęs Lietuvos pilietis turi būti praradęs Lietuvos pilietybę, nors ir savo naujajam suverenui būtų pareiškęs formalų nuo Lietuvos pilietybės atsisakymą.

Vienok, šis eventualiai galimas Lietuvos pilietybės pasilaikymas, neturi praktiškos reikšmės VLIKe dalyvaujantiems ir šiame krašte veikiantiems tautiečiams, priėmusiems JAV pilietybę, atsižvelgiant į betarpią JAV jurisdikciją ant savo čia esančių piliečių ir didelį jų jautrumą, kuomet JAV pilietis bando atstovauti svetimo krašto interesus. Dėl šios priežasties, veikiant VLIKui Jungtinėse Valstybėse, bent jo egzekutyvo nariais, neturėtų būti asmenys, priėmę JAV pilietybę. Šitoks būtų tik praktiškas reikalavimas, norint išvengti formalių kliūčių VLIKo Prezidiumo nariams, kontaktuojant Valstybės Departamentą Lietuvos laisvinimo reikalais. Kadangi šiaip pats VLIKas yra Lietuvos politinių partijų ir rezistencinių grupių organas, susidedąs iš tų grupių skiriamų atstovų, todėl turėtų būti grynai tų grupių vidaus reikalas, kam jos patiki VLIKe savo atstovavimą.

Antrojo Pasaulinio karo metu ir vėlesniais metais rei-

kalavimas laisvai pareikšto valdžios formai pritarimo vėl atgavo savo vietą kaip viena iš vyriausybės pripažinimo sąlygų, ir žmogaus teisė reikalauti, kad jis būtų valdomas tik jo pritarimą turinčios valdžios, toj plotmėj, pavirto į tarptautinės teisės nuostatą.[25]) Sovietų satelitinių kraštų komunistines vyriausybes, turinčias tarptautinį pripažinimą, tenka laikyti apgailėtina išimtimi, susidariusia sovietams veidmainingai užtikrinus vakarų sąjungininkams, kad jie leis po karo pravesti tuose kraštuose „laisvus" rinkimus.

Aiškus dalykas, kad neįmanoma gauti jokį laisvą pritarimo pareiškimą iš svetimos agresijos auka tapusios tautos, nešančios svetimųjų okupacijos jungą. Nežiūrint to, VLIKas, ir tremty būdamas, dar yra gavęs vieną tos vergijos jungą nešančios lietuvių tautos įgaliojimą, ją atstovauti už tėvynės ribų. Vykdant Lietuvoj partizanams pokariniais 1946-51 metais žūtbūtinę ginkluotą pogrindžio kovą prieš sovietinį okupantą, mūsų kraštas dar kartą buvo susilaukęs visą tautą apjungiančios karinės ir politinės vadovybės. Tos krašto rezistencijos vadovybės atstovai, atvykę per Geležinę uždangą į vakarus, Baden-Badeno mieste 1948 m. liepos mėn. 9 dieną yra pasirašę su VLIKo atstovais susitarimą, kurio pakrindinis punktas buvo toks:

> „Lietuvos valstybės laisvinimo kovai vadovauja —
> a) krašte — ten susikūręs krašto rezistenciją apjungiąs organas;
> b) užsieny — VLIKas ir Vykdomoji Taryba, kurie esamose sąlygose vykdo Lietuvos valstybės valdžios funkcijas."

Šitoks yra buvęs paskutinis krašto rezistencijos apjungtos kovojančios lietuvių tautos politinės valios pareiškimas. Rodos, vien tik šito vieno fakto turėtų užtekti, kad joks patriotiškai nusiteikęs lietuvis neginčytų VLIKui teisės ir pareigos kalbėti tremty už pavergtą tautą. Deja, tiesiog esama likimo ironijos, kad kaip tik tos lietuvių tremties politinės grupės, kurios labiausiai linkę kelti tą neabejotinai didvyrišką tautos rezistencijos ginkluotą kovą, kad kaip tik tos grupės yra VLIKą seniai apleidusios, pamindamos po kojomis tos tautos rezistencijos paskutinį politinį testamentą. Tik

ateities istorikas galės pasakyti, kokia logika ir kokie motyvai lėmė tų lietuvių tremties grupių ir jų vadų laikyseną.

Kai suteikiamas pripažinimas tremty esančiam tautos organui, atstovauti priešo okupuotoj jos teritorijoj pasilikusią tautą, paprastai statomas reikalavimas užtikrinti, kad toks organas tik toliai atstovaus savo tautą arba valstybę (jei reikalas eina apie laikiną egzilinę vyriausybę), kol sąlygos leis patikrinti jo reprezentacinį charakterį. Kai Didžioji Britanija davė savo pripažinimą 1940 m. liepos mėn. Čekoslovakijos Laikinajai vyriausybei Londone, šis pripažinimas buvo suteiktas su sąlyga, kad toji vyriausybė, pasibaigus karui, „tuoj pat pasiduos demokratinės Čekoslovakijos konstitucijos nuostatams."[26]

Tikrinant VLIKo nusistatymą šio svarbaus principo atžvilgiu, tenka atkreipti dėmesį į sekantį faktą. Dar 1945 m. liepos mėn. 3 d. savo susirinkime Würzburge VLIKą sudarančių grupių atstovai, turėdami tikslą išryškinti 1944 m. vasario mėn. 16 d. atsišaukimą, sąryšy su atstatymu Lietuvos vyriausybės pilno reprezentatyvaus charakterio, padarė sekantį nutarimą:

> „Laikinoji Vyriausybė per trumpiausią laiką, kai tik bus pašalintos išorinės kliūtys, įvykdys demokratinius Lietuvos Seimo rinkimus."[27]

Kaip žinoma, tuomet buvo svarstomas egzilinės Lietuvos Vyriausybės sudarymo klausimas, kuri pagal 1944 m. vasario 16 d. atsišaukimo skelbiamus VLIKo uždavinius, laikui atėjus, turi būti sudaryta VLIKe koaliciniu pagrindu politinių grupių susitarimu (§ 4). Taigi, pats VLIKas yra seniai deklaravęs šį principą, kad kiekviena vyriausybė privalo turėti valdomųjų pritarimą ir todėl kiekvienas VLIKo arba Lietuvos laikinosios vyriausybės eventualus pripažinimas, suteiktas su sąlyga, kad VLIKas arba toji vyriausybė, kai tik aplinkybės leis, tuoj privalo pravesti krašte laisvus ir demokratiškus rinkimus, tik atitiktų paties VLIKo iš anksto deklaruotą nusistatymą.

Atrodo, kad baigiant pravartu būtų duoti bent trumpą paaiškinimą apie juridinius santykius tarp VLIKo ir Lietu-

vos Respublikos diplomatinių atstovų, veikiančių tose valstybėse, kurios nepripažįsta Lietuvos aneksijos.

Nežiūrint skirtumo tarp valstybės ir tautos sąvokų, vistiek lietuvių tautos ir jos valstybės interesai tegali būti tik tokie patys, todėl jie privalo būti atstovaujami ir tų pačių atstovų. Nesama jokio priešingumo, jei Lietuvos pasiuntinybės ir konsulatai atstovauja Lietuvos Resbubliką, tuo tarpu, kai VLIKas atstovauja lietuvių tautą. Lietuvos valstybės diplomatiniai atstovai tose valstybėse, kurios eventualiai pripažintų VLIKą kvalifikuotu atstovauti lietuvių tautą, pasidarytų automatiškai ir VLIKo diplomatiniais atstovais dėl Lietuvos valstybės ir jos tautos interesų tapatybės.[28])

4. Išvados

Užgrobiant sovietams Pabaltijo valstybes, Lietuvos ir jos dviejų kaimynų suverenumas liko nesunaikintas, nes šių dienų pasauly suverenumo nešiotojas yra tauta. Jei kurios, valstybės tą sovietų smurtą yra pripažinusios teisiniu faktu, tai jos tą yra padariusios prasilenkiant su tarptautinės teisės reikalavimu, nepripažinti smurto keliu įvykdytų teritorinių pasikeitimų bei paneigdamos tautų apsisprendimo teisės principą ir reikalavimą, kad krašto valdžia turėtų valdomųjų pritarimą.

Nors Lietuvos suverenumas teisine prasme neišnykęs, bet jo vykdymas yra sutrukdytas, patekus į okupanto nelaisvę to suverenumo vykdytojui — Lietuvos vyriausybei. Būtų didelis laimėjimas, vedant Lietuvos išlaisvinimo bylą, jei mums pavyktų atstatyti bent dalinį Lietuvos suvereninių teisių vykdymą. Vienintelis mums ligšiol žinomas, tarptautinės teisės precedentais nužymėtas kelias į tokį dalinį pavergtos tautos suverenumo vykdymo atstatymą, prieš išlaisvinant pačią tautą, yra buvęs tarptautinio pripažinimo suteikimas įvairių tautų tremty veikusiems nacionaliniams komitetams, formaliai atstovauti vergijoj tebesančias ir išsilaisvinimo siekiančias tautas.

Tiriant VLIKo teisinę prigimtį ir jo charakterį, mes matėme, kad VLIKas yra Lietuvoje susikūręs kaip lietuvių tautos politinės vadovybės vyriausias organas. Šios savo pri-

gimties VLIKas nėra pakeitęs atsikurdamas tremty ir toks jis pasilikęs iki šios dienos. Belieka tik mums patiems neginčyti VLIKui šitų kvalifikacijų, o laikui atėjus, jam bus ir svetimųjų formaliai pripažinta oficialaus lietuvių tautos organo padėtis.

---

1) The Foundation of Sovereignity, 1921, p. 210.
2) Chen, The International Law of Recognition, 1951, p. 66.
3) Fontes Juris Gentium, Ser. A, Sec. II, Vol. 1, p. 486.
4) „Temps", 1939 m. lapkričio mėn. 19 d.; cituota taippat Taborsky, The Czechoslovak Cause, Cause, 1944, p. 47 - 48.
5) Langer, Seizure of Territory, 1947, p. 264.
6) Oppenheimer, Governments and Authorities in Exile, 36 American Journal of International Law, 1942, p. 571.
7) U. S. Department of State Bulletin, Vol. 1, p. 342.
8) Chen, op. cit. p. 299.
9) Taborsky, The Czechoslovak Cause, 1944, p. 73,77.
10) Blociszewski, La restauration de la Pologne et la diplomatie Européanne, Revue Générale de Droit International Public, XVIII, 1924, p. 69, 70.
11) Zeitschrift fuer Voelkerrecht, XIII, 1924, p. 116.
12) Hackworth, Digest of International Law, Vol. 1, 1940, p. 215.
13) Hackworth, op. cit. Vol. 1, p. 204.
14) Czechoslovak Yearbook of International Law, 1942, p. 229.
15) Ibid. p. 230.
16) Taborsky, op. cit. p. 71.
17) Cituota pas Taborsky, p. 88.
18) Czechoslovak Yearbook of Int. Law, p. 23.
19) Taborsky, op. cit. p. 100, 101.
20) Plg. Hobza, La République Tchécoslovaque et la droit international Revue Général de Droit International Public, XXIX, 1922, p. 392.
21) Annual Register, 1918 p. 217.
22) Lauterpacht, Recognition in International Law, 1948, p. 165.
23) Žiūr. VLIKo Grupių Komisijos Pranešimą, 1958, p. 64.
24) Ibid. p. 74.
25) Lauterpacht, op cit. p. 172 - 173.
26) Ibid. p. 358.
27) Wuerzburgo protokolo § 5.
28) Plg. Čekoslovakijos padėtį kaip juridinį precedentą, Taborsky, op. cit. p. 77, 78.

MATER ET MAGISTRA

NAUJOJI SOCIALINIO MOKSLO CHARTA

KAN. V. ZAKARAUSKAS

Krikščionybės Mokslas Yra Gyvas Organizmas

Istorija liūdija, kad popiežiai amžių bėgyje buvo ne tik vyriausi tikėjimo ir dorovės mokytojai, bet ne vieną kartą visu tėvišku rūpestingumu yra padėję spręsti ir opiuosius visuomenės klausimus, nurodę socialinius uždavinius ir davę aiškias gaires jiems tvarkyti. Štai, dabartinis popiežius Jonas XXIII perėmęs iš Pijaus XII aukščiausiojo ganytojo valdžią toliau sekmingai tęsia savo pirmatako veiklą. O reik pasakyti, kad Pijus XII tikrai, buvo Dievo Apvaizdos parinktas popiežius aniems sunkiems ir audringiems laikams. Ir popiežius Jonas palyginti per gan trumpą savo popiežiavimo laikotarpį jau yra nemažai paskelbęs gana išsamių, mūsų laikais iškilusioms sunkioms ir painioms problemoms spręsti, direktyvų. Iš jo skelbiamo socialinio mokslo dvelkia pagrindinė mintis, kad šių dienų visas socialinio gyvenimo problemas reikia spręsti pasiremiant tiesa, teisingumu, meile ir taika. Tai yra pagrindiniai principai, kurių nepaisant, pakimba ore visas Bažnyčios skelbiamas socialinis mokslas. Ir iš viso pagal popiežiaus Jono mintį Bažnyčia socialinį mokslą skelbia ne tam, kad jis tilptų programose, knygose ir visa tai būtų sukrauta į knygynų lentynas tūnoti. Krikščionybės socialinis mokslas turi būti gyvas, gyvai reikštis, kaip ir kiekvienas kitas gyvas organizmas. Krikščionybės

mokslas turi reikštis veikla. Jis turi spinduliuoti į visas gyvenimo sritis. Taip, kaip popiežius Pijus XII, vadovaudamas Bažnyčiai, nenumojo ranka į iškilusias šiais laikais sunkiąsias žmonių gyvenimo problemas, bet jieškojo būdų ir priemonių joms išspręsti. Taip ir šiandie popiežiaus Jono XXIII asmenyje Bažnyčia turi ne tik didelio uolumo, bet kartu didelės erudicijos ir didelių užsimojimų vadą. Jis negirdomis nėra praleidęs šaukimo visų tų nelaimingųjų, kuriuos slėgia iškilusios mūsų dienų gyvenimo sunkenybės. O jos slėgia ne tik paskirus žmones, šeimas, profesijas, bet ištisas tautas. Tat, kiekviena proga skelbia konkrečius nurodymus, kartu reikalaudamas surasti taikų sprendimą tokiomis gyvenimo būklės painiavoms išnarplioti. Šioje šviesoje reikia vertinti ir jo naujosios socialinės Mater et Magistra enciklikos pobūdį.

Prasmingas Šios Enciklikos Vardas

Ši Popiežiaus Jono XXIII naujoji socialinė enciklika turi trumpą įžangą, kuri prasideda prasmingais žodžiais: Mater et Magistra, kurie šiai enciklikai ir duoda vardą. Motina ir Mokytoja yra visuotinė Kristaus Bažnyčia visų tautų. Taigi, popiežius šiais pirmais žodžiais išryškina šventosios Bažnyčios uždavinį, kuris ne tik turi pašvęsti sielas, bet jai turi rūpėti ir kasdienio žmonių gyvenimo reikalai, liečią ne tik jų pragyvenimo ir buities sąlygas, bet ir gyvenamajam laikotarpiui būdingą socialinės bei kultūrinės gerovės lygį. Visa ši enciklika padalyta į keturias dalis.

Popiežius Jonas, rengdamas šią socialinę encikliką, remiasi Rerum Novarum, kuri buvo Leono XIII prieš 70 metų paskelbta. Ja remdamasis daro apžvalgą Bažnyčios socialinio mokslo vystymosi nuo Rerum Novarum paskelbimo ligi mūsų laikų. Taip pat remiasi ir Pijaus XI socialine enciklika Quadragesimo Anno, paskelbta prieš 30 metų. O be šių dviejų jis pasinaudojo ir Pijaus XII paskelbtu socialiniu mokslu. O Pijus XII socialiniu klausimu yra daug ką paskelbęs. Tai liūdija trys didžiuliai tomai jo padarytų pareiškimų socialiniais klausimais, kurie yra išleisti Šveicarijos Friburge.

Tiesa, Leonas XIII Rerum Novarum paskelbė tais laikais, kai industrijoje įvyko didelės permainos, kurias iššau-

kė naujų mašinų išradimas, kurios sukėlė taip vadinamą industrinę revoliuciją. O to laiko ekonominio liberalizmo dėsniai buvo visiškai nepriklausomi nuo dorinių. Aukščiausias ūkinio gyvenimo dėsnis buvo laisva ir nieku neribota konkurencija. Prekių kainas ir darbo atlyginimą turėjo nustatyti tik laisvoji rinka. Valstybė turėjo visai nesikišti į ūkio sritį. Aišku, kad toks ūkinio gyvenimo supratimas vedė prie ūkiškai stipresniųjų diktato silpnesniųjų nenaudai. Iš vienos pusės nedidelis skaičius turtėjo, o darbo masės vis giliau brido į skurdą dėl nežmoniškų darbo sąlygų ir menko atlyginimo. Tokia darbininko gyvenimo būklė buvo reikalinga skubios Bažnyčios intervencijos. Taip iš pagrindų buvo išstudijuota tų laikų Prancūzijos, Vokietijos, Šveicarijos ir kitų kraštų fabrikų darbininkų būklė, ir jos tvarkymui Leonas XIII paskelbė encikliką Rerum Novarum. Neperdėsime pasakę, kad tai buvo paskelbta didžioji socialiniam gyvenimui tvarkyti charta. Šioje enciklikoje buvo pareikalauta teisybės. Darbas turi būti vertinamas ne kaip kokia prekė, bet kaip betarpiškai žmogiškojo asmens poreiškis, kuris kaip vienintelė daugumos pragyvenimo priemonė turi būti atlyginamas ne pagal rinkos svyravimą, bet pagal teisingumą ir teisybę. Valstybės pareiga yra tarnauti bendrajam laikinam gėriui. Ji turi saugoti visų piliečių, ypačiai gi silpnesniųjų, vaikų, moterų, darbininkų teises, bei pagerinti jų būvį. Turi būt steigiamos darbdavių organizacijos. Turi būt tvarkomi darbininkų ir darbdavių santykiai, solidarumu ir krikščioniška brolybe, o ne klasių kova, neapykanta.

Praslinkus 40 metų nuo Rerum Novarum enciklikos paskelbimo, popiežius Pijus XI, 1931 m. paskelbė naują socialinę encikliką Quadragesimo Anno. Šia enciklika popiežius Pijus XI norėjo užkirsti kelią visoms klaidoms ir abejonėms, liečiančioms Rerum Novarum principų pritaikymą. Joje primenama kiekvieno prigimtoji teisė į privačią nuosavybę, kuriai tačiau tenka ir esminis visuomeninis vaidmuo. Apmokamasis darbas nėra prieš prigimtį, bet atlyginimas už darbą turi būt nustatytas pagal socialinį teisingumą, kad būtų deramai atsižvelgiama tiek į darbininko ir jo šeimos reikalus, tiek į įmonės bei viešosios gerovės reikalavimus. Pijus XI iškelia reikalą, kad darbininkai ir tarnautojai galėtų daly-

vauti įmonės nuosavybėje, jos tvarkyme arba pelne. Jis pabrėžia, kad tarp komunizmo ir krikščionybės yra didelė praraja. Katalikai negali remti net ir nuosaikaus socializmo, nes jis neigia amžinybę, dvasios primatą ir antgamtinę autoriteto sankciją.

Gyvenimas Kelia Vis Naujas Socialines Problemas

Tačiau gyvenimo laikas nestovi vietoje, ir popiežiui Pijui XI paskelbus Quadragesimo Anno encikliką. Technikos pažanga žengė ir toliau pirmyn, vis iškeldama daug naujų socialinio gyvenimo problemų. Nuo to laiko daug kas naujo įvyko ekonomijoje ir industrijoje. Dauguma šių naujai kilusių problemų tiesioginiai susidūrė ir su moralės principais. Todėl popiežius Jonas XXIII matė gyvą reikalą paskelbti naują socialinę encikliką, neaplenkiant socialinio mokslo, jau išdėstyto anose, anksčiau minėtose enciklikose. Teisingiau — popiežius Jonas anas dvi enciklikas papildo naujomis direktyvomis ir naujomis gairėmis, kaip turi būt tvarkomos ir sprendžiamos mūsų dienose, iškilusios socialinėje srityje, naujosios problemos. O be to, popiežius dar griežčiau pabrėžia, kad visa socialinė veikla, darbo žmogaus būklei pagerinti turi remtis tiesa, teisingumu, meile ir taika ir kad Bažnyčios socialiniu mokslu paremtos programos turi būt taikomos ir vykdomos gyvenime.

Popiežius Jonas savo enciklikoje smerkia valstybinį liberalizmą, kuris vis labiau grobia ne tik ūkinį, bet ir kultūrinį, religinį ir pagaliau visa viešąjį gyvenimą. Todėl popiežius Jonas laiko viena iš pačių svarbiausių ir opiausių problemų nustatyti deramą asmeninės ir valdinės iniciatyvos santykį tobuloje visuomenės santvarkoje. Griežtai atmeta socialistinį dirigavimą ir liberalistinį sauvaliavimą kaip du kraštutinumus. Ūkio sritis turi priklausyti asmens iniciatyvai, kuri gali reikštis tiek atskirai, tiek organizuotai. Valstybė tegali ir turi kištis į ūkinę sritį tik tada ir tiek, kada ir kiek to negali arba nenori atlikti atskiri piliečiai arba jų sambūriai. Valstybės pareiga yra negniaužti ir perimti laisvą privačią iniciatyvą, bet ją globoti, skatinti derinti, pavaduoti ir papildyti.

Enciklika Dvelkia Praktiškumu...

Iš viso nesunku bus suprasti popiežiaus Jono enciklikos tikslą ir jos uždavinį, giliau pažvelgus į jos turinį. Jai rūpi ne tiek paskelbti teorinę socialinio mokslo sistemą, kiek patiekti raktą, kurio pagalba reiktų spręsti socialinio gyvenimo painiavas. Tokioje šviesoje į ją žiūrint ši enciklika lyg ir turinti naują aspektą, kadangi popiežius Jonas joje kelia aikštėn, netiek teorinį Bažnyčios mokslą socialiniam klausimui spręsti, kiek šio mokslo praktišką pritaikymą žmonių gyvenimui. Todėl popiežius kalbėdamas apie šių dienų žmonių gyvenime iškilusias problemas, trokšta visa širdimi, kad jos būtų praktiškai išspręstos pasiremiant Bažnyčios skelbiamu mokslu. Todėl popiežius Jonas šioje savo enciklikoje daugiau reiškiasi kaip praktikas, negu kaip teoretikas. Jam rūpi už vis labiau, kad krikščioniški socialinio mokslo principai būtų įgyvendinti žmonių bendruomeniniame gyvenime. Todėl jis atvirai kviečia visus geros valios žmones padėti, kad jojo enciklikoje skelbiami reikalavimai būtų įgyvendinti visose žmonių socialinio gyvenimo srityse.

Reikalauja Pakankamo Atlyginimo

Popiežius savo enciklikoje primena, kad daugelyje pasaulio šalių darbininkai yra priversti gyventi nežmoniškose sąlygose dėl visiškai nepakankamo atlyginimo. O tuo tarpu šalia jų gyvena turtuoliai didelėje prabangoje. Yra kraštų, rašo popiežius Jonas, kur atlyginimas nėra tinkamai sutvarkytas, kur sunkiai dirbantiems atlyginimas nėra pakankamas. Atlyginimą turi nustatyti ne svyruojanti rinka, bet teisingumas ir teisybė. O turtingumas tautoje priklauso ne tiek nuo gėrybių gausumo, kiek nuo jų teisingo paskirstymo, kuris turi užtikrinti asmeninę bendruomenės narių pažangą. Taip kalbėdamas popiežius, parodė didelį įvertinimą žmogaus asmens vertės. Žmogui turi būt užtikrinta ne tik ši diena, bet ir rytojus.

Gerovė Visai Žmonijai

Popiežius Jonas savo enciklikoje vertina žmonių gerovę. Jis ją supranta globaline prasme kaip vienumą, kuria naudotis turi visa žmonija, o ne kuri nors žmonijos dalis, ar kuri nors tauta. Jis tat prisimena ir tautas, kurios, išsilais-

vinusios iš kolonializmo ir šiandie atgavusios nepriklausomybę, įsijungė į tautų bendruomenę. Aukštesnį gyvenimo lygį pasiekusieji kraštai turi nelikti abejingi skurdą ir alkį kenčiančių kraštų atžvilgiu. Jiems turi būt teikiama pagelba ir atskiromis progomis ir nuolatinė. Tie kraštai kuriuose del pažengusios gamybinės technikos susidaro didesnės atsargos, jokiu būdu neturėtų jų naikinti kainų palaikymo sumetimais, bet nukreipti į nepritekliaus ir bado paliestus kraštus. Kad dėl tokios labdaros nesutriktų kainų ir algų pusiausvyra, ekonominė krašto politika turi paskirstyti naštą tarp visų gamybos sektorių.

Nuolatinė pagelba turi reikštis planingu bendradarbiavimu mokslo, technikos ir finansų srityse, keliant bendrąjį ir profesinį švietimą, gerinant gamybinę techniką, suteikiant ilgalaikes paskolas. Bet labai svarbu, kad pagelbos davėjai nepažeistų šelpiamųjų kraštų savitumo ir kad ūkinė pagelba nebūtų naudojama ūkiniam ar politiniam pirmavimui išplėsti, nes tai būtų tik naujos maskuoto kolonializmo lytys.

Be to, teikiant ūkinę pagelbą, negalima naikinti aukštesniųjų dvasinių ir religinių vertybių, nes tai būtų daromas nusikaltimas, griaunamas darbas, griaunami tikrieji kultūros ir pastovios gerovės pagrindai. Bažnyčia šioje srityje atlieka milžinišką patarnavimą. Jos išlaikomos bendrojo ir profesinio pobūdžio mokyklos, universitetai, ligoninės misijų kraštuose ir jų teikiama pagelba iš ūkiškai pažengusių kraštų kalba apie didžiulį Bažnyčios įnašą atsilikusių tautų gerovei kelti. Tačiau netik gerybės turi būt paskirstytos, bet ir jų gamyba turi vykti pagal teisingumo ir teisybės reikalavimus. Gamyba neturi žmogų padaryti automatu, bet ji turi skatinti jo asmeninę iniciatyvą, atsakomybę ir savarankiškumą. Todėl viešųjų veiksnių pareiga yra skatinti ir remti smulkiuosius verslininkus, nes jie dėka profesinių organizacijų ir kooperatyvinių susivienijmų gali pasiekti visų tų gamybinių pirmenybių, kuriomis naudojasi stambieji verslininkai.

Darbininko asmenybės kėlimui reikia, kad tiek privačios, tiek viešosios įmonės taptų lygiaverčių asmenų bendruomenėmis, pagrįstomis visų tarpusavio pagarba, susipratimu, solidariu bendravimu ir interesais. Enciklika kviečia katali-

kus veikliau įsijungti į darbininkų sąjūdžius ir iškelia Tarptautinės Darbo Organizacijos nuopelnus šioje srityje.

Teisingumo Ir Žemdirbiams

Popiežius Jonas savo Mater et Magistra enciklikoje neaplenkia žemdirbių, lauko darbininkų socialinių problemų. Teisingumas reikalauja, kad žemdirbiai turėtų tas pačias sąlygas savo asmenybei vystyti, kaip pramonės darbininkai ir tarnautojai. Viešųjų veiksnių pareiga yra pakelti žemdirbių gyvenimo lygį gerinant kelius, susisiekimą, butus, sveikatos priežiūrą, aprūpinant vandeniu ir elektra, keliant pradžios mokslo ir technikinio bei profesinio pasiruošimo laipsnį, skatinant gamybinės technikos pažangą ir sudarant geresnes sąlygas sporto, pramogos, kultūros ir religijos gyvenimo poreiškiams.

Bet tam reikia pirmiausiai veikti pasinaudojant atitinkama ekonomine politika, kuri turi apimti mokesčių paskirstymą, paskolų teikimą, socialinį draudimą, socialinį saugumą, kainų apsaugą, vietinės pagelbinės žemės ūkio pramonės (produktų perdirbimo, konservavimo, transporto) skatinimą, kad žemės ūkio neabsorbuojamieji šeimos nariai čia pat galėtų gauti darbo ir papildyti pajamas. Ūkio santvarka turi taikytis prie vietos ir krašto sąlygų. Tačiau prigimtąjį ir krikščioniškąjį žmogaus bei šeimos idealą geriausiai atitinka šeiminės apimties ūkis. Taip pat, toks ūkis, kurį sudaro lygiateisių asmenų bendruomenė, pagal teisingumo ir teisybės reikalavimus. Kad šitokios santvarkos ūkis galėtų būti pakankamai pelningas ir įstengtų laiduoti reikiamą pragyvenimo lygį, reikia kad žemdirbiai gautų tinkamą apmokymą ir profesinę pagelbą, kad neatsiliktų gamybinėje technikoje, kad turėtų savo kooperatyvines bei profesines organizacijas ir kad galėtų dalyvauti, taip pat ir viešojo gyvenimo tvarkyme.

Būtina, kad patys žemdirbiai taptų ekonominės, socialinės ir kultūrinės žemės ūkio pažangos pionieriai. Šiam tikslui pirmiausia turi siekti daugiau mokslo, daugiau profesinės sąmonės, daugiau tarpusavio solidarumo, daugiau atsakingo kooperacinio, profesinio, sindikatinio bendradarbiavimo, kuris grupės interesą pajungia bendrojo labo tarnybai pagal teisingumo ir teisybės reikalavimus. Tik šiuo

būdu galima išnaudoti naujuosius mokslo ir technikos laimėjimus, apginti gaminių kainas ir pasiekti pramonės darbininko bei tarnautojų gyvenimo lygį.

Tiesą pasakius, popiežius Jonas savo enciklikoje žemdirbiams nieko naujo neskelbia, bet tik pakartoja Pijaus XII jau seniau šiuo klausimu pareikštus reikalavimus. Šis popiežius įvairiomis progomis yra kalbėjęs apie šios srities darbininkus, palietęs jų gyvenimo problemas ir iki smulkiausių detalių jas išnagrinėjęs. Bet vis tik reikia pažymėti, kad toks popiežiaus Jono žemdirbių reikalų įtraukimas į enciklką ir davimas labai konkrečių direktyvų joms spręsti yra naujas socialinio mokslo apimties praplėtimas.

Enciklika Gina Žmogaus Iniciatyvą ir Teises

Nors ši enciklika savo turiniu ir yra labai plačios apimties, be abejonės jos parengime bendradarbiavo daugelis socialinio mokslo specialistų, bet negalima būt tvirtinti, kad ir šioje enciklikoje nebūt juntama šiokių tokių trūkumėlių. Sakysime, pasigendama joje tikslesnio pasisakymo del žemės reformos. Šis reikalas šiandie yra labai aktualus. Ypač Ispanijoje, Italijoje ir Pietų Amerikoje. Nėra joje taip pat griežtesnio aptarimo ir dėl pačių darbininkų sąjungų, profesinių sąjungų, samdinių sąjungų. Bet to nepaisant, vis tik enciklika labai aiškiai išdėsto atskiro žmogaus teises ir iniciatyvą. Labai aiškiai pasakyta apie žmogaus teisę į nuosavybę, apie žmonių lygybę, nesvarbu kokioje jie būtų socialinėje būklėje, nei kokios jie būtų odos spalvos. Išdėsto teises darbininko į fabriko nuosavybę, atsakomybę bendruomenės gyvenime.

Enciklika Kalba Apie Socialėjimą

Šioje enciklikoje yra labai aiškiai aptartas ir modernių laikų žmogaus gyvenimo suvisuomeninimas. Tai yra viena būdingiausių mūsų laikų gyvenimo apraiškų. Jis reiškiasi nuolatiniu bendravimo santykių gausėjimu, sukuriančiu vis naujas bendruomeninio gyvenimo bei veikimo lytis su atitinkamom teisinėm institucijom. Pagrindinė šitos raidos priežastis yra mokslo ir technikos pažanga, gamybos našumas ir paties gyvenimo kultūrėjimas. Bet tai vis daugiau duoda priežasties visuomeniniams veiksniams kištis į jaut-

riausias gyvenimo sritis: į sveikatos priežiūrą, jaunuomenės auklėjimą, profesijos parinkimą nedarbingųjų bei nesveikųjų globą ir t. t. Tačiau žmogui yra naturalu siekti tikslų organizuotai, kurie prašoka atskirų asmenų jėgas ir išteklius. Tam yra atsiradę įvairių klūbų, draugijų, sąjudžių ir įstaigų, tarnaujančių įvairiems ūkiniams, kultūriniams, visuomeniniams, sportiniams, pramoginiams, profesiniams ir politiniams tikslams tautinėje ir tarptautinėje plotmėje.

Toks žmonių gyvenimo reiškinys yra naudingas, nes jis kelia gyvenimo lygį ir plečia jo akiratį. Bet tai, kartu ir siaurina asmeninę žmogaus laisvę bei jo atsakomybę, sumažina žmogaus iniciatyvą ir lengvai gali iš žmogaus padaryti automatą. Tat, reikia budėti, kad sambūrių vadovybės turėtų sveiką bendrosios gerovės samprotį, deramai atsižvelgiantį į vispusiško asmens išsiskleidimo reikalą. Tam turi būt paisoma ir autonomijai kenksmingo bendradarbiavimo; kurios nors gyvenimo srities socializacija gali ir turi padaryti teigiamu veiksniu asmeninei ir bendrajai gerovei. Pagal enciklikos mintį šitokis žmogaus gyvenimo suvisuomeninimas turi būti jau blaivia tikrove ir turi būt vertinamas teigiamai.

Ar Ne Per Toli Sukama Į Kairę?

Enciklikoje skelbimas apie žmogaus gyvenimo suvisuomeninimą gali kam sukelti ir abejonių. Ar popiežius Jonas XXIII ne per daug toli pasuko į kairę. Nors ir popiežius iškelia žmogaus asmens laisvę, iškelia asmens kilnumą, bet toks jo socialinio gyvenimo suvisuomeninimas, reikalavimas socialinės lygybės kiekvienam žmogui lyg ir pamažu eina prie socialistinio suvisuomeninimo viso žmogaus gyvenimo. Todėl tokie popiežiaus skelbiami enciklikoje reikalavimai ištikro, kai kam gali sukelti įspūdį, kad dabartinis Bažnyčios skelbiamas socialinis mokslas yra visai artimas socialistų mokslui, kuris teikia valstybės valdžiai galią kontroliuoti visas žmonių gyvenimo sritis. Tačiau giliau pažvelgus į enciklikoje išdėstytus reikalavimus aiškiai matoma, iki kurių ribų valstybės valdžia gali kontroliuoti žmonių socialinio gyvenimo sritį. Pagal enciklikos direktyvas, valdžiai teleidžiama tik ten reikštis, kur žmogus savo iniciatyvą panaudojęs ne-

įstengia pasiekti tikslo, ar kur visa ištisa žmonių grupė savo bendruomeninių reikalų negali pilnai atlikti.

Enciklika Nevaržo Paternalizmo Varžtais

Kai kas paskaitęs šią encikliką reiškia tokį samprotavimą, girdi, Bažnyčia tokiu savo socialiniu mokslu suvaržo visuomenės gyvenimą paternalizmo varžtais. Taip ir ne. Bažnyčios socialinis mokslas iš viso yra tiek paternalistinis, kiek patys krikščionys save laiko vienos šeimos vaikais — broliais, kurios Tėvas yra dangaus Viešpats. Tokia prasmet mes esame broliai. Bet antra vertus, kodėl mes turime bijoti broliškumo? Juk socialistų kurstomose revoliucijose yra giedami himnai apie visų žmonių brolybę. Tik, žinoma, jie brolybės supratimą turi kitokį. Jie brolybės supratimą remia tuo, kad visų šalių proletarai suvieniję savo jėgas, turi pasaulyje sukurti medžiaginės gerovės karalystę. Betgi, jei žmonių solidarumas yra cementuojamas vien tik išorinėmis priemonėmis, prievarta, o ne meile žmogui, toks solidarumas nėra tikras, negyvas. Iš tokio solidarumo veikiai išnyksta ir brolis — broliškumas, pasilieka tik „draugas" — „draugiškumas". Tokių „draugų" solidarumui palaikyti turi būt griebiamasi kitokių priemonių, nes jų neriša šeimos vienybės principas, kurioje tėvai ir vaikai yra šeimos dvasios jungiami, kurie yra tikrai, vienas kitam broliai ir sesės... O be to, krikščioniškasis socialinis mokslas reikalauja žmogui laisvės apsisprendimui veikti. Ir niekam tos laisvės neleidžiama pažeisti, apriboti, panaudoti prieš ją prievartą iki jis savo laisvės nepanaudoja piktam ar artimui skriausti.

Tuo tarpu socialistinis mokslas reikalauja, netik pakeisti esamą ūkinę santvarką, kurioje žmogus per šimtmečius buvo išnaudojamas, bet reikalauja pakeitimo ir žmogaus psichologinės, kultūrinės ir religinės sričių. Bet tai yra pančiai, kurie tarnavo visokeriopu būdu palaikyti žmonių priespaudai ir jų išnaudojimui. Tai yra socialistų peršamojo mokslo esminiai pagrindai. Bet grįžtant prie mums prikišamo paternalizmo varžtų, reikia pasakyti, kad jis socializme daug plačiau reiškiasi, nes ten valstybės valdžiai yra suteikiama galia panaudoti jėgą ir prievartą, kad suimtų į savo rankas viską, kas tik žmogui priklauso, net ir patį žmogų padarant

didžios mašinos nereikšmingu rateliu. Argi, toksai valstybės užkrautasis "paternalizmas" neprimena mums senovės mitologijos, kurioje yra pasakojama, kaip tėvas Saturnas surijo savo vaikus...

Popiežius Reikalauja Sąžinės

Mater et Magistra enciklika iškelia katalikiškosios sąžinės reikalą. Socialinis teisingumas yra ne vien tik atskiro žmogaus reikalas (žmogaus asmens dorybė), bet jis yra neatskiramas iš moralės dėsnių sarangos, kuri tikinčiam reiškia dievišką tvarką. Ir todėl popiežius kreipiasi į katalikišką sąžinę, kad tvarkant visuomeninį gyvenimą būtų tai atlikta su atsakingumu ir įsijautimu ir nebūtų apsilenkta su moralės dėsnių reikalavimais. Enciklikoje yra labai aiškiai iškeliamas žmonėse giliai isišaknijęs egoizmas, kuris yra vienas didžiausių kliūčių tvarkyti socialinio gyvenimo problemas. Ir be to, jis veda prie vien žemiškų vertybių grobimo — materializmo, nesąžiningumo, dvasios atbukimo, išsekimo aukos dvasios, atsakingumo praradimo. Šioje Mater et Magistra enciklikoje juntamas atgarsys popiežiaus Jono XXIII, jo pontifikato pradžioje paskelbtosios pirmosios enciklikos dvasia. Joje jis reikalavo žmonijai vienybės ir taikos. Tos pačios minties vedinas, jis paskelbė ir Visuotiną Bažnyčios susirinkimą. Tuo jis parodė pasauliui, ko šiandien jam yra labiausiai reikalinga.

Argi Žmonių Prieauglis Turi Kelti Paniką?

Popiežius Jonas savo socialinėje enciklikoje kalbėdamas apie žmogaus laisvę, jo teises, atsakomybę, gerybių vertę, bendruomenės pareigas, prisimena ir kitas problemas, kurios šiandie yra keliamos, būtent dėl per didelio gyventojų prieaugliaus. Pagal kai kurių apskaičiavimus gyventojų prieauglis esąs didesnis, negu gyvenimo reikmenų gamybos kilimas. Padėtį dar labiau komplikuoja higienos sąlygų gerinimas atsilikusiuose kraštuose: jo dėka mažėja ypač kūdikių mirtingumas ir didėja gyventojų prieauglis bei jų amžiaus vidurkis. Todėl, neišvengiamai artėjant skurdo ir bado gresmei, esanti vienintelė išeitis: mažinti gimimų skaičių visomis veiksmingomis priemonėmis.

Enciklika su tokiomis išvadomis nesutinka. Ji pastebi,

kad tikrų specialistų apskaičiavimai ne duoda pagrindo panikai. Juk ne visi sulaukia vedybinio amžiaus, ne visi sukuria šeimas, ne visos šeimos turi vaikų. Kita vertus mokslo ir technikos pažanga, taip pat, ir maisto produktų gamyboje yra neribota. Bažnyčia šiandie puikiai žino, kad dėl ūkinio atsilikimo ir dėl nepakankamo tarptautinio solidarumo gali atsirasti ir iš tikrųjų atsiranda rimtų problemų. Tačiau ji visai neabejoja, kad kiekvienu atveju reikia sprendimo jieškoti ne žmogaus orumo ir dorą pažeidžiančiose priemonėse, pateisinamose tik grynai materialistiniu paties žmogaus ir jo gyvybės supratimu, bet ūkinėje ir socialinėje pažangoje.

Enciklika iškilmingai pabrėžia, kad žmogiškoji gyvybė natūraliai gali būti perteikiama tik šeimoje ir valingu asmeniniu veiksmu. Ir primena, kad yra du žmogui duoti Dievo įsakymai, kurie papildo vienas kita: žemės apvaldymas turi tarnauti gyvybei, o ne ją žudyti. Apvaizda numatė pakankamai priemonių deramam visų gyvybinių problemų sprendimui. Prigimties prievartavimas asmens ir gyvybės neliečiamumą pažeidžiančiomis priemonėmis jokiu atveju negali būti doras ir nekenksmingas.

Gerai Pažinti Socialinį Bažnyčios Mokslą

Enciklika pabrėžia, kad krikščioniškasis visuomenės mokslas yra neatskiriama krikščioniškosios pasaulėžiūros dalis. Todėl yra būtina, kad ne tik įvairiuose institutuose, bet ir visose seminarijose ir visų laipsnių katalikiškose mokyklose būtų įvestas sistematingas krikščioniškojo visuomenės mokslo dėstymas. Taip pat jis turi būti įvestas ir į parapijų bei pasauliečių apaštalavimo draugijų religinio apmokymo programas. Jį reikia skleisti visomis moderniškomis priemonėmis: periodine spauda, populiariomis brošiūromis, mokslinėmis studijomis, paskaitomis, per radiją ir televiziją. Kadangi socialinio mokslo skelbiami reikalavimai ir direktyvos yra ne kas kitas, kaip mūsų dienų žmonių gyvenimui tvarkyti gairės, kurių reikia laikytis, prisimenant didelę atsakomybę prieš Dievą ir žmogų. Tat, Bažnyčios socialinį mokslą reikia gerai pasisavinti ir pasiruošti jį ir kitiems vykusiai perduoti. Bet tai geriausiai vyksta ne teo-

EGZISTENCIALINĖ ETIKA

M. KRUPAVIČIUS

Antrojoj savo kalboj egzistencialinės etikos klausimu, pasakytoj 1952 m. balandžio m. 18 d. Tarptautinio Kongreso Pasaulinės Katalikių Mergaičių Federacijos (Jeunesse Feminine Catholique) dalyvėms, Pijus XII, jungdamas ją su pirmąja, aiškina Bažnyčios užimtą poziciją atžvilgiu „vieno reiškinio, kuris prasikiša religijos srityj beveik visur katalikų tarpe ir plinta beveik visame pasaulyj ir ypač liečia jaunimą ir jo auklėtojus. To reiškinio atgarsiai, kalba Pijus XII, atsimuša aidais į jūsų ausis ir palieka jumyse savo pėdsakų. Jaunimo tarpe neretai kalbama, kad „jam krikščionybė esanti įsakymų ir draudimų kodeksas, ir jis dūstąs tos „imperatyvinės moralės" atmosferoj. Todėl jis meta ją, kaip sunkiai pakeliamą naštą, lauk iš savo gyvenimo laivo. Ir tokie nepasilieką mažumoj." Tą reiškinį galime pavadinti „nauja moralinio gyvenimo koncepcija", nes ji skelbia tam tikrą moralės tendenciją... Apie tą „naująją moralę" jau esame kalbėję savo radijo kalboj, pasakytoj š. m. kovo 23 d., auklėtojams. Tai, ką kalbame šią dieną, yra tąsa to, ką esame pasakę pirmojoj savo kalboj. Norime atskleisti tos naujosios koncepcijos gilesnius šaltinius. Tą koncepciją galime pavadinti „etiniu egzistencializmu", „etiniu aktualizmu" ir „etiniu individualizmu". Ją reikalinga suprasti taip, kaip šioje kalboje nusakome, kaip suprantama „Situationsethik" — „situacijos moralės" sąvoka. (Acta Apostolicae Sedis 44. 1952. 270-273).

---

riniais išvedžiojimais, o praktiškais pritaikymais konkrečiomis gyvenimo problemoms spręsti. Žodžiu, socialinis mokslas turi tarnauti žmonių gyvenimui. Todėl jo reikia ne tik mokytis, bet ir pagal jį veikti ir praktiškai kiekvienose gyvenimo aplinkybėse jį pritaikinti.

Toliau Pijus XII nurodo tos „naujosios moralės" būdingus bruožus ir tezes, pažymėdamas, kuo ji skiriasi nuo tradicinės krikščioniškosios moralės.

„Tos moralės būdingas bruožas yra tas, kalba Popiežius, kad ji tikrumoje nesiremia bendraisiais moralės nuostatais, kaip pvz. Dešimčia Dievo įsakymų, bet ramiasi sąlygomis arba realiomis ir konkrečiomis situacijomis, kuriose reikalinga veikti ir kuriose individuali sąžinė turi rinktis ir spręsti... Tos etikos išpažintojų mokslu, sąžinės sprendimų negalinčios diskutuoti ir įsakyti idėjos, principai ar visuotinosios teisės... Kalbamoji etika nepaneigia moralės sampratos ir bendrųjų moralinių principų esimo, nors dažnai prie tokio paneigimo labai prisiartina, bet juos nustumia iš vidurio į periferijas..., jie nėra rinkinys prielaidų, kuriomis pasirėmusi sąžinė daro logiškas išvadas atskiriems ir vienkartiniams atvejams. Ne. Moralinio gyvenimo centre yra gėris, kurį reikalinga suaktualinti, ar išlaikyti jo realioje ir individualinėje vertėje, pavyzdžiui, religijos srityj asmeninį santykį su Dievu, kuris mus su Juo riša. Jei rimtai suformuota sąžinė, jų mokymu, nuspręstų, kad katalikų tikėjimo atsižadėjimas ir įsijungimas į kitą tikėjimą labiau suartintų žmogų su Dievu, tuomet tas žygis būtų pateisintas net tuomet, kai jis būtų kvalifikuojamas tikėjimo atsižadėjimu. Taip pat ir moralės srityj, kai liečia jaunųjų žmonių dvasios ir kūno tarpusavį atsidavimą. Čia rimtai suformuota sąžinė galėtų nuspręsti, kad dėl nuoširdžių tarpusavių santykių kūniškas susiartinimas galėtų būti leistinas, nors jis leidžiamas tik vyrui su žmona. Tokia sąžinė taip spręstų šiandien dėlto, kad iš vertybių hierarchijos daroma principinė išvada, jog asmeninės vertybės, kaip aukštesnės, galinčios naudotis žemesnėmis kūno ir juslinėmis vertybėmis arba jas atmesti, priklausomai nuo to, ką kiekviena situacija tuo metu pakiša. Jie pabrėžtinai teigia, kad vaduojantis ta principine išvada, moterystės teisių srityj, iškilus moralinių teisių konfliktui, galima palikti teisė spręsti sąžinei atsisakyti biologinių vertybių asmeninių vertybių naudai, jeigu to reikalauja konkreti situacija."

Kalbėdamas toliau ir ryškindamas egzistencialinės etikos mokymą Popiežius sako, kad, tos etikos tvirtinimu, sąžinės sprendimai, nors atrodytų priešingi Dievo įstatymams,

Dievo atžvilgiu būtų teisingi, moraliniame gyvenime būtų kūrybingi ir veiksmingi. Jie esą vertingesni nei pasyvūs ir nekūrybingi Dievo pirštu išrausti akmenyje ar kiekvieno žmogaus širdyje teisės įsakymai. Ši aplinkybėms pritaikyta etika, popiežiaus mokymu, yra perdėm individualistiška:

„Sąžinės sprendime atskiras žmogus pats betarpiškai susitinka su Dievu, moko egzistencialinė etika, ir Jo akivaizdoje daro sprendimą be kurios nors teisės, kurio nors autoriteto, kurios nors bendruomenės ar kurio nors kulto ar konfesijos tarpininkavimo ir intervencijos. Čia esą veiksmingi tik žmogaus *aš* ir asmeninio Dievo *aš*, ne Dievo - Teisės, bet Dievo - Tėvo, su kuriuo žmogus susijungia meilėje... gera intencija ir nuoširdus ir atviras atsakymas — tai du dalykai, į kuriuos Dievas kreipiąs savo dėmesį. Veiksmai Jam nieko nereiškią. Tokia pažiūra išlaisvinanti žmogų nuo pareigos, darant sąžinės sprendimą, laužyt galvą, ar tas sprendimas ar nusistatymas suderintas su abstrakcinių teisių ir kanonų, normų ir taisyklių paragrafais, ar ne, ir tuo pat metu apsaugoja žmogų nuo veidmainiškos fariziejiškos ištikimybės teisėms ir patalogiškų skrupulų, lengvapėdiškumo bei sąžinės nerimo ir praradimo ar apsunkinimo, nes leidžianti pačiam krikščioniui asmeniai savo atsakomybę sudėti pačiam Dievui. Taip kalba tie, kurie skelbia „naująją moralę", sako Pijus XII (AAS. 44. 1952 m. 414-419).

Pagaliau Šv. Tėvas pereina prie tos etikos vertinimo, pažymėdamas, čia ir susipažinęs tik su katekizmu, vaikas žino, jog tokia etika nesiderina nei su religija, nei su katalikiškais principais. Jo žodžiais tariant, — nesunku įsitikinti, kad tą etiką pagimdė egzistencializmas, atsiedamas nuo Dievo ar net ir Jo esimą paneigdamas, — kiekvienu atveju žmogų palikdamas patį sau vienišą:

„Galimas daiktas, sako Šv. Tėvas, kad dabartinės gyvenimo sąlygos pakiša pagundą perkelti „naująją moralę" į katalikišką dirvą, kad palengvintų tikintiesiems krikščioniškojo gyvenimo sunkumus..., bet tos rūšies mėginimas negalės pavykti" (Ten pat. 417).

Nors kiekviena situacija, moko Kristaus Vietininkas, yra „nepasikartojanti" ir „vienkartinė", visuotinė moralinė teisė apima kiekvieną atskirą atvejį ir kiekvieną situaciją ir bū-

tent dėlto, kad ji yra visuotinė, nes savo visuotinumu būtinai „internacionaliniai" apima visus atskirus atvejus, ir labai dažnai toji moralinė teisė veikia tokia galinga ir nepalaužiama logika, kad net paprasčiausio krikščionio sąžinė tikrai ir betarpiškai mato, kokį sprendimą reikia daryti ypatingai tais atvejais, kai susiduriama su negatyviomis moralinės teisės pareigomis. Esminės pareigos, kurios iš jos plaukia, remiasi žmogaus esme, jo prigimtimi, jo esminiais santykiais ir dėlto turi vertės visur, kur tik žmogus atsidurtų. Pagrindiniai gi krikščioniškosios teisės įpareigojimai paremti antprigimtinės tvarkos esme, kuri yra aukštesnė už prigimtinę tvarką. Pagal tuos esminius santykius, jungiančius žmogų su Dievu ir artimu, su Bažnyčia ir bendruomene, tokios rūšies nusikaltimai, kaip Dievo neapykanta, svetimų dievų garbinimas, netikra priesaika, žmogžudystė, vagystė, paleistuvystė, motertystės teisių piktanaudojimas, onanizmas, teisingo atlyginimo nemokėjimas kitus skriaudžiančios spekuliacinės machinacijos ir tt. ir tt. yra paties Dievo uždrausti, ir čia nėra ko tirti, nei galvos laužyti. Nepaisant kokioj situacijoj atsidurtų žmogus, jam nieko kito nepasilieka, tik paklusti tiems įsakymams.

Popiežius be to priminė, kad 1. Dievas pirmiausia ir visada reikalauja geros intencijos, bet ne vien tik jos: Jis reikalauja taip pat ir gerų darbų, 2. negalima siekti gėrio blogomis priemonėmis. Egzistencialinės gi etikos šalininkai ir išpažintojai laikosi principo — tikslas pateisina priemones ir 3. nekartą žmogus atsiduria tokioj situacijoj, kurioj jis, ypač kaip krikščionis turi žinoti, kad sielos išganymui reikalinga paaukoti viską, kartais net ir savo gyvybę.

Šv. Tėvas pastebi, kad tais atvejais, kai nėra absoliučiai įpareigojančių, ir nuo bet kurių aplinkybių nepriklausomų normų, „vienkartinė" situacija reikalauja didelio atsargumo ir orientacijos, kad galima būtų susigaudyti, kurios tam klausimui išspręsti tinkamiausios normos, ir pasirinkti saugiausią būdą, kaip tai atlikti.

„Katalikų moralė visuomet ir pakankamai aiškiai skelbė ir mokė savo sąžinės formavimo būdus, kartu nurodydama, kaip panaudoti ir sprendimui pritaikyti tas aplinkybes, kuriose tenka klausimas spręsti ir padaryti jo reikalu sąžinės sprendimą. Bažnyčios moralinis mokslas tokiais atvejais

visuomet teikia vertingos pagalbos padaryti tiksliems teoretiškiems ir praktiškiems sąžinės sprendimams. Pakaks priminti visuomet gyvą ir aktualų šv. Tomo Akviniečio mokslą apie kardinalinę arba pagrindinę išmintingumo dorybę ir kitas su ja susijusias dorybes. Jo traktatas tuo reikalu duoda mums tikslų ir aiškų asmeninės veiklos supratimą ir aktualumą, kuriuose nurodoma visa tai, kas yra teisinga ir pozityvu „situacinėj ar egzistencialinėj etikoj" ir kuriuose išvengta tos etikos klaidų ir sampratų sumaišymo. Tad nūdienis moralistas, norėdamas studijuoti ir pagilinti naujausias problemas, drąsiai turi eiti tuo pačiu keliu, kuriuo ėjo ir šv. Tomas Akvinietis", baigia Pijus XII (ten pat, 418 psl.).

Kristaus Vietininko žodžiai yra tokie aiškūs, kad jie nereikalingi jokio aiškinimo ir nagrinėjimo. Ir suprantama dėl ko. Juk jie buvo kreipiami ne teologams, ne specialistams, ne moralinės teologijos žinovams, bet katalikiškam moteriškam jaunimui. Popiežiui rūpėjo šiuo atveju tik viena — įspėti tikinčiuosius ir apsaugot juos nuo naujų mokslų klaidų. Jis nori juos apsaugoti ne tik nuo tų klaidų, kurios skelbiamos neaiškiai, maskuotai, bet kurios logiškai seka iš statomų tezių ir principų. Popiežius kalbėdamas turėjo galvoj pirmoj eilėj etiką, paremtą nūdieniu prancūzišku ir vokišku egzistencializmu. Tačiau Popiežius nesileidžia į diskusijas su filosofais ir nemėgina jų minėtos sistemos rekonstruoti ar taisyti. Tai neįeina į Šventojo Sosto uždavinius. Pagaliau reikia pažymėti, kad „naujoji moralė" nėra nauja sistema. Ji yra tik rinkinys teigimų, kurie buvo suformuluoti ne sunkaus sistematinio filosofinio darbo dėka, bet filosofuojančių literatų įnoringo, kaprizinio „įkvėpimo" padaras.

Kalbamos rūšies etika, sukurta iš Sartro ar Jasperso egzistencializmo tendencijų, veda tiesiu ir būtinu keliu į moralinį subjektyvizmą ir reliatyvizmą. Dėlto ji yra kenksminga ir jaunimo auklėjimui ir visam moraliniam gyvenimui. (Plačiau abiejų Pijaus XII kalbų klausimu rašo domininkonas Labourdette. Foi catholique et problemes modernes. Avertissements et directives du Souverain Pontife. Desclée et Sie. 1953 m. 133 - 163 psl.).

Egzistencialinė etika Šv. Oficiumo Kongregacijos instrukcijos šviesoj.

Kaikurie „naujosios moralės" skelbėjai ir „modernūs moralistai" Šv. Tėvo kalbas egzistencialinės etikos klausimu laikė jo privatine pažiūra ir todėl nesaistančia sąžinių nei privaloma praktikos gyvenime. Todėl Bažnyčia buvo priversta tuo klausimu pasisakyti oficialiai. Ji tai padarė per savo organą Šv. Oficiumo Kongregaciją, kuri 1956 m. kovo m. 14 d. paskelbė egzistencialinės arba situacinės etikos klausimu specialią instrukciją, kurią dėl jos svarbumo paduodu ištisai.

„Pastaraisiais laikais prieš Katalikų moralės mokslą ir jo praktiškąjį pritaikymą stoja ir vis plačiau braujasi į katalikų tarpą naujoviška moralinė sistema, paprastai „Situacine Etika" vadinama. Ji skelbiasi esanti nepriklausoma nuo principinių objektyviosios moralės taisyklių, kurios vyriausias principas yra Būtis, ir stengiasi įrodyti, jog ji esanti ne tik lygi, bet net už ją aukštesnė.

Autoriai, šios sistemos šalininkai, moko, kad vyriausia, o tuo pačiu ir aukščiausia elgsenos norma grindžiama ne objektyviąja tvarka, kuri reiškiasi prigimtojoj teisėj ir toj teisėj ji galima tikrai pažinti, bet kažkokiu protiniu sprendimu ir kiekvieno individo dvasiniu apšvietimu, iš kurų individas aškiai sužino, kaip toj ar kitoj konkrečioj situacijoj jis turi pasielgti. Jų tad mokslu, galutinis žmogaus sprendimas nesiremia, kaip mus moko mums palikta žymiausių autorių objektyvioji etika, objektyviosios teisės pritaikymu kiekvienam atskiram atvejui, vienkart išnagrinėjus ir apsvarsčius išminties nurodytu būdu atskirus turimos konkrečios situacijos aspektus, bet betarpišku vidiniu apšvietimu ir sprendimu.

Toks sprendimas, bent daugelyje atvejų, nustatyti objektyviajai tiesai neturi jokio tikro, esančio už žmogaus ir nepriklausomo nuo jo subjektyvaus įsitikinimo, masto ir dėlto nėra reikalo jo matuoti, pagaliau jis nesiduoda matuojamas, nes, jis pats sau visiškai pakankamas.

Tų autorių teigimu tradicinės „žmogaus prigimties" nepakanka, todėl reikalinga griebtis „egzistencialinės" žmogaus prigimties sampratos, kuri daugelyje atvejų neturi objektyvios absoliutinės reikšmės, bet tik reliatyvią ir tuo pačiu kintamą. Išimtį sudaro gal tik keli elementai ir principai, kurie liečia metafiziškai suprastą (absoliutinę ir nekintamą) žmogaus prigimtį. Tokią pat tik reliatyvinę vertę turinti ir „prigimtosios teisės" samprata. Labai daug išplaukiančių ir prigimtosios teisės absoliutinių tiesų, jų manymu ir mokymu, remiasi egzistencialinės prigimties samprata ir dėlto tos tiesos esančios tik reliatyvios ir kintamos ir jas galima esą palenkti kiekvienai aplinkybei.

Priėmus ir praktikai pritaikius šiuos principus, kalba ir mo-

ko tie autoriai, žmonės, kai sprendžia vaduodamiesi tik sava intuicija ir kiekvienas tik savo sąžine, kaip pasielgti šioj situacijoj, visai nesiremia objektyviomis teisėmis, bet tik ta vidine individualia iliuminacija ir sava intuicija, gali išvengti, reliatyviai labai lengvai, daugelio moralinių konfliktų, kurie kitais būdais sprendžiami pasiliktų neišspręsti.

Daug kas toje „Situacinės Etikos" sistemoj yra priešinga objektyviai tiesai ir sveikam protui, turi reliatyvizmo ir modernizmo pėdsakų ir labai nutolsta nuo katalikų doktrinos, kuria mes naudojamės šimtmečiais. Jos moksle randame daug giminystės su įvairiomis nekatalikiškųjų etikų sistemomis.

Užkirsti keliui kažkokios „Naujosios Moralės", apie kurią kalbėjo Šv. Tėvas savo 1952 m. kovo 23 ir balandžio 18 dd., sudarytam pavojui ir garantuoti katalikiškam mokslui tikrumą ir grynumą, Aukščiausioji šv. Oficiumo šv. Kongregacija, sąžiningai klausimą ištyrus, **parėdė ir uždraudė „Situacinės Etikos", kokiu vardu ji besivadintų, doktriną platinti ir aprobuoti universitetuose, kolegijose, seminarijose, vienuolijose ir pagaliau betkokiu kitu būdu ją propaguoti ir ginti knygose, disertacijose, lekcijose ar konferencijose.**

Roma. Šv. Oficiumo Šv. Kongregacija, 1956 m. vasario m. 2 d.

pas. **J. kard. PIZZARDO**
Albanės Vyskupas, Sekretorius

Tad, minėtoji Instrukcija konstatuoja, kad:

1. katalikų tarpe vis daugiau plinta vadinamos „Situacinės Etikos" sistema, kuri yra priešinga katalikų Bažnyčios moralės mokslui ir jo pritaikymui,

2. ta sistema skelbia savo nepriklausomumą nuo objektyviosios moralės nuostatų, kurios vyriausiu principu yra Būtis, ir skelbiasi esanti pranašesnė už ją,

3. tos sistemos šalininkai moko, kad galutinė ir aukščiausia elgsenos norma negrįndžiama objektyviąja tvarka, kuri reiškiasi prigimtojoj tiesoj ir joje atpažįstama, bet proto sprendimu ir kiekvieno individo dvasios apšvietimu, kurie aiškiai nusaką, kaip reikalinga pasielgti konkrečioje situacijoje.

4. jų tad mokslu galutinis žmogaus sprendimas nesiremiąs objektyviosios teisės pritaikymu prie atskiro atvejo, atsižvelgiant, suprantama, į turimos situacijos aplinkybes, kaip moko žinomiausi tradicinės katalikų etikos autoriai, bet betarpišku vidiniu apšvietimu ir individo sprendimu,

5. jiems pakanka tos rūšies sprendimo, kuris daugelyje atvejų neturi už žmogaus ir jo įsitikinimo ribų jokio savo objektyvaus teisingumo krtiterijaus ir masto,

6. jų mokymu sąžinės sprendimo pagrindu reikią imti ne tradicinę žmogaus prigimties sampratą, bet „egzistencialinės" žmogaus prigimties sampratą, kuri daugelyj atvejų neturi objektyvios ir absoliutinės vertės ir reikšmės, bet tik reliatyvią ir kintamą. Išimtį galį sudaryti tik keli veiksniai, kurie liečia metafiziškai suprastą žmogaus prigimtį, vadinasi, absoliučią ir nekintamą,

7. jų manymu prigimtoji teisė turi tokios pat reliatyvios vertės kaip ir žmogaus prigimtis,

8. plaukčiančios iš prigimtosios teisės tiesos, jų mokymu, remiasi „egzistencialiniu" prigimties supratimu ir todėl esančios reliatyvios, kintamos ir jas galima esą palenkti kiekvienai aplinkybei,

9. tą „naująją etiką" priėmę autoriai sako, kad žmonės, darydami sprendimus, vaduodamiesi savo asmenine intuicija ir sava sąžine, pasirėmę tuo individualiu apšvietimu - iliuminacija, o ne objektyviomis teisėmis, galį lengvai išvengti daug moralinių konfliktų, kurių kitais būdais negalima esą išspręsti,

10. toj „naujos etikos" sistemoj daug kas priešinga objektyviai tiesai ir sveikam protui, joje yra reliatyvizmo ir modernizmo pėdsakų, ji labai nutolsta nuo tradicinio katalikų mokslo ir savo teigimais įrodo artimą gimiringumą su nekatalikiškų etikų sistemomis, ir

11. Šv. Oficiumo Kongregacija, sąžiningai ištyrusi situacinės - egzistencialinės etikos mokslą, *draudžia situacinės etikos, ar bet kuriuo kitu vardu vadinamos, mokslą platinti, pripažinti, ginti universitetuose, kolegijose, seminarijose, vienuolijų įstaigose, knygose, disertacijose, lekcijose ar konferencijose.* (AAS. 48, 1956 m. 144-5).

Ar turi saistomosios galios Šv. Oficiumo Kongregacijos sprendimai ir parėdymai? Kataliką jie saisto. Jam jie privalomi. Tiesa, jie nėra neklaidngi griežta žodžio prasme, bet praktiškai jie neatšaukiami. Katalikai juos turi priimti ne tik su *silentium obsekviosum* — nuolankia tyla, bet ir vidiniu sutikimu, nes Šventoji Dvasia pažadėjo Bažnyčiai savo ypatingos globos.

Tėvas jėzuitas O. F. Hiurtas, savo tos Instrukcijos aiškinime (Huerth, S.J. Adnotationes in Instructionem S. S.

Congr. S. Officii de etica situationis. Periodica de re morali. 19g6) visai pagrįstai teigia, kad kalbamos instrukcijos mintimi, egzistencialinė etika skiriasi nuo tradicinės katalikų etikos ne tuo, kad egzistencialinė, situacinė, naujoji ir kitais vardais vadinamoji etika tariamai atmetanti objektyvią tvarką ir nepripažįstanti jai objektyvios vertės, kitais žodžiais tariant, kad ji neigtų moralinių teisių įtaką į galutinį sąžinės sprendimą ir būtinumą darant sąžinės sprendimą į jas atsižvelgti ir jomis remtis. Tad kuo gi tos dvi etikos skiriasi? Svarbiausia tuo, kad egzistencialinė etika žmogaus elgsenos vyriausia ir lemiama norma pripažįsta ne prigimtosios teisės nustatytą tvarką ir tuo pačiu paremtą objektyvine būties samprata, bet individo apšvietimu - iliuminacija ir įsitikinimu, kaip esamoj situacijoj turi pasielgti. Tad egzistencialinės etikos mokslu galutinis sąžinės sprendimas nereikalingas objektyvios moralinės teisės pritaikymo prie turimo konkretaus atvejo, bet užtenka sprendimą paremti asmens suformuotos sąžinės vidiniu įsitikinimu, nesivaduojant jokia objektyvia tvarka.

Šv. Oficiumo Kongregacijos Instrukcija smerkia tik pirmiau nurodytas egzistencialinės etikos plintančias katalikų tarpe klaidas. Bet tai nereiškia, kad joje tik tiek tų klaidų tebūtų. Kitų egzistencializmo, kurio padaru yra egzistencialinė etika, klaidų Instrukcija neliečia dėlto, kad ji taikoma tik katalikams, o ne Sartre egzistencializmo išpažintojams, kurie bendrai atmeta Dievo esimą ir tuo pačiu ir bet kokių objektyviųjų normų esimą. Dėlto Instrukcija neprikiša katalikams, egzistencialinės etikos šalininkams, reliatyvizmo ir modernizmo, nors konstatuoja toje etikoje jų pėdsakus. Nes katalikas, prisiėmęs ir reliatyvizmo ir modernizmo klaidas, pačiu jų priėmimo faktu išeina už katalikybės ribų. Instrukcija, konstatavusi, kad egzistencialinė etika daug kuo priešinasi objektyviajai tiesai, nepasmerkia kitų jos būdingų teigimų, bet tik tas, kurias aiškiai sumini. Tačiau iš to negalima daryti išvados, kad su kitomis klaidomis ji sutinka ir tyliai joms pritaria. Juo labiau, nei Šv. Oficiumo Kongregacijos Instrukcijoj, nei Šv. Tėvo kalbose apie egzistencialinę etiką nėra pasmerkiamojo žodžio

tiems teologams, kurie nori ir jieško katalikų moralinės teologijos mokymo metodų patobulinimo.

Praktiškosios išvados.

Gyvenamų laikų žmogus ir geležine uždanga neatsitvers nuo įvairiausių modernaus gyvenimo mokslo, politikos, ideologijų ir kitų srovių - srovelių. Jos nepailsdamos nepaliaujamai skverbte skverbiasi į nūdienio žmogaus sielą radijo, laikraščių, knygų, televizijos kanalais. Jos skverbiasi įkyriai, akiplėšiškai, dažnai patraukliai, viliojančiai. Ir todėl dažnai ir geriausios valios ir palankiausio nusiteikimo Bažnyčios atžvilgiu bei tvirto nusistatymo pasilikti ištikimu katalikybei žmogui nepavyksta apsiginti nuo tų modernių nuodų, kurie įsiskverbę nuodija sąžinę. Todėl Bažnyčia ypač jautriai budi ir konkrečiais nurodymais katalikus įspėja, kokiuose skaniuose dabartinės literatūros patiekaluose siūloma moralinių ir dogminių nuodų. Moralistai, kaip ir kiti žmonės, yra savo amžiaus vaikai. Todėl ir jie lengvai, dažnai net lengviau, negu kiti tikintieji, pasiduoda jų įtakai. Ir todėl juo daugiau klystkelių ir nuodų pavojų graso kunigams, o per juos ir tikinčiųjų masėms, juo didesnio budrumo Bažnyčios globos ir apsaugos reikalingi.

Kas katalikams yra pavojingiausia egzistencialinėj etikoj? Iš kur plaukia katalikybei pavojingiausios negerovės? Iš jos subjektyvistinio nusistatymo. Jos subjektyvizmas yra katalikams grėsmingiausias. Kas egzistencialinei etikai yra esmingiausia? Praktiškajame gyvenime esama konkrečių situacijų, kuriose *vyriausia ir lemiama elgsenos norma gali būti tik asmeninis sprendimas ir individo įsitikinmas. Objektyvi norma tokiais atvejais negalinti vaidinti jokio vaidmens.* Tai jos esminis principas. Šiuo savo principu egzistencialinė etika plačiai atidaro duris moraliniam anarchizmui, nieku nevaržomai laisvei taikyti tą savo principą kiekvienoj situacijoj. Nes kas sugebės visas situacijas išrūšiuot ir nustatyt, kuriai jų rūšiai reikalinga taikyti objektyvias normas, o kuriai savo asmeninį įsitikinimą?

Pijus XII savo minėtose kalbose mums pirštu prikišamai nurodė, prie ko priveda toks egzistencialinės etikos principas. Tuo savo principu vaduodamiesi praktikoje, egzisten-

cialinės etikos šalininkai teisina tokius nusikalstamus darbus, kaip tikėjimo atsižadėjimas, neštumo nutraukimas, neištikimybė moterystėj ir tt. Tie pavyzdžiai mums labai iškalbingai liudija kokias negeroves ir pavojus naujoji etika neša katalikams. Dar liūdniau, kad tos etikos šalininkai tokių išvadų neprieina, kiti net su dideliu pasipiktinimu jas atmeta.

Kalbamas egzistencialinės etikos principas ir filosofiškai klaidingas, netikras, nes asmeninis žmogaus įsitikinimas niekad negali būti vyriausia, galutine ir lemiama žmogaus elgsenoj moraliniame gyvenime norma. Tokia norma gali būti tik amžinoji dieviškoji teisė. Kodėl? Todėl, kad moralė mūsų konkrečiame gyvenime turi bazuotis objektyviu, realiu ir transcendentiniu mūsų elgsenos santykiu su tuo, kas yra moralės norma, vadinasi, praktikoje su galutinu tikru žmogaus gyvenimo tikslu. Tas santykis yra transcendentinis, reiškia plaukiąs iš pačios elgsenos esmės, o ne iš to ar kito mūsų įsitikinimo, tos ar kitos intencijos. Jį nustatė pats dieviškasis protas, kuris yra prigimtosios ir antprigimtosios tvarkos, o tuo pačiu ir prigimtosios teisės ir Malonės teisės šaltinis.

Žmogaus proto principai yra taip pat objektyvi moralės norma, nes jie nurodo, kokios priemonės būtinos galutinam tikram tikslui pasiekti ir kokie veiksmai su tuo tikslu suderinti ir kokie nesuderinti. Bet proto principai nevienodos vertės — vieni teisingi ir tikri, kiti gi klaidingi ir netikri, tad jie kartais gali, o kartais ir negali būti žmogaus elgsenos normomis. Tai priklauso nuo to, kiek jie sutinka ar nesutinka su tikrove, o žmogaus moralės praktiškoje srityj — kiek veiksmas suderintas ar nesuderintas su tikruoju žmogaus gyvenimo tikslu, atseit — su galutinuoju tikslu.

Sąžinės sprendimai tik tiek gali būti objektyviomis ir artimiausiomis moralinėmis normomis, kiek jie suderinti su objektyviaisiais prigimtosios teisės dėsniais, o tarpiškai ir su amžinosios teisės ir kaipo tokie pritaikyti tam ar kitam konkrečiam atvejui. Bet jie niekad negali būti žmogaus elgsenos galutinė ir lemiamoji norma. Kokia bebūtų situacija, ji to pakeisti negali.

Sąžinė nėra įstatymų leidėja moraliniam gyvenimui, ji negali jam formuoti ir skelbti moralinių normų ir įstatymų.

Ji tik gali žmogaus elgsenos objektyvias normas išskaityti iš prigimties ir Dievo Apreiškimo knygų ir jomis matuoti visus konkrečius atvejus. Jei sąžinė būtų pripažinta galutina ir lemiama tam tikrose situacijose žmogaus elgsenos norma, jai būtų suteikta įstatymų leidimo galia ir tuo pačiu ji būtų paversta šydu apsiginti nuo bausmės tiems, kurie norėtų apeiti moralinę teisę, nes, pripažinus sąžinei kai kuriose aplinkybėse įstatimdavystės teisę, visiems moralinės teisės laužytojams būtų suteikta galimybė teisintis, kad tuo atveju sąžinė jam buvusi galutinė elgsenos norma.

Atpalaidavus sažinę nuo pareigos remtis objektyvia moraline teise, būtų duota galimybė net didžiausiam nusikaltėliui pasiteisinti, jog jis šiuo atveju vadovavęsis savo sąžinės sprendimu, ir nepasiliktų jokios aukštesnės už žmogaus sąžinę moralinės instancijos. Taip klausimą išsprendus, ne tik griūtų galimybė teisingumo nuosprendžiam daryti, sankcijai pavartoti, bet ir visa visuomeninė santvarka, net ir jaunimo auklėjimo galimybė.

Tiesa, pasitaiko tokių atvejų, kai sunku susigaudyti ir nusistatyti, kokia moraline teise reikalinga turimoj situacijoj pasiremti. Gyvenime neretai pasitaiko gana painių ir komplikuotų situacijų. Jas komplikuoja per didelio prisirišimo prie betkokio gėrio aptemdintas protas, bet kuri yda, kuri verčia visa vertinti ir spręsti jos linkme ir atmesti visus kitus kriterijus, ypač priešingus jos krypčiai. Tokių priežasčių yra nemaža. Tokiais atvejais daromi sprendimai patamsyje, be jokio tvirtesnio pagrindo, apičiupa ir visada žalingai, nes tos rūšies aptemimai, iškreipdami sąžinės sprendimus ir formuluodami juos taip, kad neprieštarautų jų turimai ydai, lengvai padeda duoti sutikimui ir nuodėmingiausiam veiksmui atlikti.

Kas daryti atsidūrus tokioj painioj ir sunkioj situacijoj, kai nesuvokiama, kokia objektyvia teise reikalinga tokiu atveju pasiremti? Pirmiausia, tokie atvejai neatpalaiduoja žmogaus nuo pareigos sąžiningai klausimą ištirti ir pasitarti su gerais žinovais, ypač su savo dvasios vadu. Jei klausimas reikalinga spręsti greit ir nėra laiko nei studijoms, nei išsiaiškinimam, tuomet reikalinga elgtis taip, kaip nurodo moralinė teologija. Kilus pozityviai abejonei, ar tokiam atvejui

Iš VLIKo 1962 m. sesijos

Atvykęs į Baltų Laisvės Namus New Yorke 1961 m. lapkričio 25 d. dalyvauti metinėj VLIKo sesijoj, ne vienas ankstyvesnių sesijų lankytojas atkreipė dėmesį į žymiai padidėjusį dalyvių skaičių. Aiškiai bent trečdaliu didesnis žmonių susibūrimas, negu paskutinių VLIKo sesijų metu. Tų dalyvių čia buvo apie 70 susigrūdusių neperdidelėj salėj.

Šį kartą VLIKo narių metinį suvažiavimą savo atsilankymu pagerbė ir jo posėdžiuos dalyvavo eilė garbingų svečių: PLB Vyr. V-bos pirmininkas Dr. J. Sungaila, ALTo Vykd. K-to sekretorius Dr. P. Grigaitis, JAV LB Centro V-bos atstovas inž. V. Adamkavičius, abu New Yorke reziduoją Lietuvos konsulai pp. Stašinskas ir Simutis, pavaduoją susirgusį nuolatinį VLIKo sesijų dalyvį gen. konsulą J. Budrį, ir eilė kitų. Tūlas galėjo pasigesti tik asmeniško pasirodymo bent vieno Lietuvos diplomato iš Vašingtono, šiaip labai stropiai lankančių ir ne tiek su Lietuvos laisvinimo byla susijusius lietuvių visuomenės susibūrimus.

Šalia sesijon atsilankiusių svečių sveikinimo kalbų, VLIKą raštu sveikino bene visi Lietuvos diplomatai bei įvairios centrinės lietuvių išeivijos organizacijos. Iš anksto paruoštą sveikinimo žodį pasakė PLB Vyr. V-bos pirmininkas Dr.

---

spręsti yra kokia objektyvi teisė, o jei yra, tai ar ji šiuo atveju privaloma ir saistanti, moralinė teologija reikalauja vaduotis ta moraline teise, kuri liečia abejojamus klausimus, būtent — grynai praktiškose abejonėse padaryti tai, kas yra saugiausia.

Kunigas, kuris skaito pasidavusius egzistencializmo, šelerizmo ar bergsonizmo įtakai autorius, ar kuris turi ryšio su žmonėmis, kurie skaito tų sistemų dvasioje parašytus kūrinius, turi atkreipti rimto dėmėsio į tai, kad tie autoriai dažnai vartoja kasdienius įprastus terminus, bet sąmoningai ar nesąmoningai įdeda į juos tokią prasmę, kuri nesiderina nei su įprastine terminologija, o ypač su katalikų teologijos ir tomistinės filosofijos terminologija ir kalba. Tai priveda prie labai didelės idėjų ir sampratų maišaties.

Šv. Tėvas Pijus XII pataria kasdieninėj praktikoj laikytis šv. Tomo Akviniečio dėsnių, o ypatingai jo mokslo apie išmintingumą. Šv. Tėvas sako, kad tame šv. Tomo moksle randamos tos tiesos sėklos, kurios randamos ir egzistencialinėj etikoj, tik, suprantama, be egzistencialinei etikai būdingų neaiškumų, netikslumų painių ir klystkelių. Šv. Tomo Akviniečio mokslas prisilaikytinas dar ir dėlto, kad, kaip parodė naujausios jo mokslo studijos ir nagrinėjimas, yra savos rūšies ontologiškas ir etiškas egzistencializmas.

J. Sungaila. "Lietuvių Bendruomenė", kalbėjo jos atstovas, "tampa tokio pat pobūdžio santalka, kaip ir tauta. Ji yra mūsų tautinės valios ir tautinės sąmonės išraiška organizacine forma". Ji esanti sukurta kovai už Nepriklausomos Lietuvos atstatymą savo krašte ir lietuvybės išlaikymą išeivijoj. Dabarty LB jaučianti pareigą siekti išeivijos lietuvių vienybės."

Klausantis šių svečio žodžių, susidarė įspūdis, kad Lietuvių Bendruomenė vis bando pretenduoti į pačią "vyriausią valdžią", nes jei LB "kaip ir tauta", o juk pastarajai priklauso visa valdžia, tad kasgi kitas begali mums duoti vyriausią valdžią, jei ne Lietuvių Bendruomenė. Nors mes ir neturime savos valstybės, bet vistiek be vyriausios valdžios sunku išsiversti. Tik ji viena pajėgtų įvesti tautinę vienybę, bent tokią, kokią vieną kartą esame turėję Lietuvoje. Atseit, nei šalpos, nei kultūros, nei politikos sektoriuose neimanomas joks vieningas darbas, neturint vyriausios valdžios. Ir kasgi beišdrįstų tvirtinti, kad mes nesame tikrai valstybiškai nusiteikusi tautos dalis?..

Besiklausant VLIKo sesijos pranešimų, kiekvienas jos dalyvis galėjo pastebėti kaskart gilyn siekiančią, bendrybėmis nesitenkinančią VLIKo darbų specializaciją. Jokios problemos šį kartą nebesudarė, pvz. toks bendradarbiavimo ir kultūrinių ryšių su tauta klausimas, ankstybesnėj sesijoj dar iššaukęs gana ilgas ir nelabai drąsias diskusijas. Per vienerius metus šis klausimas Dr. D. Krivicko vadovaujamos politinės komisijos buvo pagrindinai išlukštentas, panaudojant kruopščiai surinktus faktus, išvados patikrintos ir darbo rezultatai — aiškus ir išsamus pasisakymas VLIKo sesijos šiuo reikalu priimtoj rezoliucijoj.

Dirbant politinį Lietuvos laisvinimo darbą, dažnai prireikia naudoti medžiagą apie padėtį Lietuvoje. Patiems sovietams iškėlus kolonializmo panaikinimo klausimą, norint pavaizduoti Lietuvoj siautėjantį bolševikinį kolonializmą, buvo netrukus pastebėtas davinių trūkumas. Tiesa, krašto pažinimo darbą atsidėjus dirba VLIKo Vykd. Taryba Europoje. Ryškiausias įrodymas buvo į šią sesiją atvykusio Vykd. Tarybos p-ko J. Glemžos pranešimas, įvairiais požiūriais smulkiai nušviečiąs dabartinį Lietuvos gyvenimą. Laikui bėgant ir padėčiai Lietuvoje nuolatos keičiantis, tokią apie gyvenimą Lietuvoje surinktą medžiagą tektų apdirbti atskirų sričių specialistams. Politinės VLIKo k-jos buvo iškelta mintis, kad talkinant LB ir LLK, tokią medžiagą VLIKui dar turėtų padėti rinkti atskirų sričių atstovai ir reikėtų organizuoti specialistų pasitarimus, kad paruoštų reikiamų duomenų mūsų politikams.

Sesijoj buvo išklausytas ir įprastinis lietuvių veterano Pavergtų Europos Tautų organizacijoj V. Sidzikausko pranešimas apie tarptautinę padėtį. Nors toji padėtis ėmė paskutiniais metais smarkiai keistis, bet nedaug įtakos padarė į pavergtų Europos tautų bylą. Sesijos dalyviams galėjo įstrigti pranešėjo juridiškai labai tikslus tautų apsisprendimo teisės pritaikymas Lietuvos laisvės byloj. "Lietuvių tauta", kalbėjo prelegentas, "yra apsisprendus", paskelbiant savo nepriklausomybę ir nutraukiant visus ją kada nors su kitomis tautomis jungusius valstybinius ryšius. Dabar mes tik reikalaujame, kad sovietai respektuotų tą lietuvių tautos apsisprendimą. Reiškia, mes neprašome leisti lietuvių tautai apsispręsti ar ji nori būti laisva, nes tokį apsisprendimą ji yra padarius prieš virš 40 metų. Šitaip klausimą statant, kitokioj šviesoj atsiranda ir dabartinės padėties pripažinimo juridinės pa-

sekmės, nes betkoks **status quo** pripažinimas, nereikštų atsisakymo, politiniais, geografiniais ar kitokiais motyvais, leisti tautai apsispręsti, o būtų brutalus ir tarptautinę teisę pažeidžiąs apsisprendimo sumindžiojimas.

Diskusijų metu išryškintos nuomonės dėl tos visuomenėj tebesančios aktualios akcijos, pravesti Kuchel - Lipscomb rezoliuciją, siekiant iškelti Jungtinėse Tautose Lietuvos laisvės bylą. Nežiūrint pavojų, kad į tarptautinę areną neseniai patekę "džiunglių demokratai" galėtų tą visą bylą išspręsti mūsų nenaudai, vistiek pats bylos iškėlimo faktas būtų nemažas laimėjimas. Pavojams išvengti, tenka atlikti didelį paruošimo darbą tarp Jungtinių Tautų delegacijų. Dr. Anysas pranešė, kad Kanados premjeras Diefenbaker yra pažadėjęs kitoj JT sesijoj patiekti sovietų kolonializmą Pabalty pasmerkiančią rezoliuciją ir sudaryti iš JT delegacijų frontą už tokios rezoliucijos pravedimą.

Kiek tragiškomišką niuansą į sesiją įnešė svečio teisėmis sesijoj dalyvavusio Dr. J. Vileišio į ALTo Vykd. K-tą nukreiptos gana karštos atakos, kurios visai nepaveikė vos už poros žingsnių besėdinčio Dr. P. Grigaičio nervų. Pasirodo, kad Dr. J. Vileišis turėjęs JAV LB pavedimą išgauti lietuvių delegacijai audienciją pas JAV prezidentą John F. Kennedy. Bedarant jam žygius per Connecticut senatorius paaiškėję (bent pagal Dr. J. Vileišio aiškinimą), kad tokias jo pastangas sukliudęs ALTas, paprašydamas sau audiencijos. Iš Baltųjų Rūmų buvę pasakyta, kad ateitų visi, todėl tokią plačią "visų" delegaciją jis ir norįs suorganizuoti.

Gavęs žodį Dr. P. Grigaitis paaiškino, kad ALTas audiencijos pas prezidentą yra paprašęs tuoj po jo inauguracijos ir tik daug vėliau su savo planais atsiradęs Dr. J. Vileišis. Ligšiol JAV lietuvius atstovavęs ALTas, kai jų vardu reikėdavę kalbėtis su JAV valdžios pareigūnais. Dabar tą teisę sau norinti pasiglemžti JAV LB, bet prie kogi tokia praktika prives? Pagaliau JAV valdžia nežinosianti, kas iš tikrųjų tuos JAV lietuvius atstovauja ir nepanorės su jokiais jų atstovais kalbėtis. Šiuo tas visas epizodas VLIKo sesijoj ir pasibaigęs.

Artinantis vasario 16 d., kurios proga JAV prezidentas buvo pažadėjęs priimti lietuvių delegaciją, visuomenė buvo pradėta informuoti apie plačios apimties Dr. J. Vileišio organizuojamą delegaciją, pradedant išvardinti jos dalyvius. Vykstant šiems pasiruošimams, ALTas padaręs su JAV LB Centro V-ba susitarimą dėl bendros ALTo ir JAV LB-nės delegacijos, į kurią nepatekęs net pats Dr. J. Vileišis. Kiek toks "bendradarbiavimas" mums atneš naudos, parodys ateitis.

Šį kartą sesijoj aktyviai dalyvavo bent koks pustuzinis mokslus beeinančių jaunų žmonių. Gaila, kad sesijos prelegentas inž. A. Barzdukas, turėjęs daryti pranešimą apie jaunimo dalyvavimą Lietuvos laisvinimo darbe, prieš pat sesiją buvo pašauktas į kariuomenę ir sesijoj negalėjo dalyvauti. Mūsų jaunuoliams nemažą problemą sudaręs aktyvus į VLIKą įsijungimas, nesurandant jiems kelio į šį organą per politines grupes, kurias jie laiką pagarboj, bet į jas tik labai nedidelis procentas esąs įsijungęs. Kiek teko patirti, VLIKo prezidiumas ieškąs kelių šią problemą išspręsti.

Atskirą projektą jaunimo įtraukimui į Lietuvos laisvinimo veiklą patiekė Dr. O. Labanauskaitės vadovaujama informacijos komisija. Pagal tą planą bus stengiamasi paskatinti vakaruose esantį lietuvių

jaunimą rašyti Lietuvos jaunimui skirtus rašinius, kuriuos atrinkę panaudotų savo transliacijose VLIKo radio stotys.

Sesijoj buvo iškeltas reikalas ir priimtas atitinkamas nutarimas paruošti atkursimos Lietuvos koncepciją, nes mūsų jaunimas neturįs jokios laisvos Lietuvos vizijos, o krašte okupanto skelbiama, kad mūsų kovos tikslas esąs Lietuvą integruoti į Vakarų Europą ir ją perleisti imperialistų išnaudojimui. Atrodo, kad šios laisvosios Lietuvos vizijos tikslas būtų platesnis VLIKo 1944 m. vasario 16 d. deklaracijos § 5-to išryškinimas, kuriame tik trumpai pasakyta, kad "Demokratinė Lietuvos valstybės santvarka bus suderinta su plačiųjų tautos sluogsnių interesais ir bendromis pokario sąlygomis".

Kaip beveik kiekvienoj sesijoj, šį kartą vėl buvo prisimintas lietuvių politinės vienybės reikalas, nors tuoj buvo pastebėta, kad vargiai begalima tikėtis susigrąžinti iš VLIKo pasitraukusias grupes, nes jos nerodą jokio noro grįžti atgal į vieningą Lietuvos laisvinimo darbą. Tiesą pasakius, sunku suprasti tų grupių laikyseną. Nesinorėtų tikėti, kad svarbiausias jų separatiškos veiklos arba neveiklos akstinas būtų tik jų noras surinkti į savo grupės kasą jų narių ir bendraminčių Lietuvos laisvinimo reikalams skiriamas aukas ir jas išleisti savos grupės organizciniams reikalams. Jei iš tiesų taip būtų, tai galima sutikti su retkarčiais girdima nuomone, kad tremty partijos nereikalingos. Tačiau, be šių VLIKą apleidusių grupių, laikui bėgant, atsiranda naujų pajėgių elementų, kurių įjungimą į VLIKo darbą reikėtų pasvarstyti. Sesija pavedė VLIKo prezidiumui paruošti atitinkamą planą.

Pirmąją sesijos dieną buvo prisimintas lygiai prieš 18 metų, t. y. 1943 m. lapkričio mėn. 25 d. įvykęs pirmasis VLIKo posėdis ir tame posėdy išrinktas pirmasis VLIKo pirmininkas inž. Steponas Kairys, kuris dabar yra ligonis ir negali sesijoj dalyvauti. Jam buvo pasiųstas sesijos sveikinimas.

Iš VLIKo finansinių pranešimų susidarė vaizdas, kad šalia ALTo skiriamų VLIKo darbams lėšų, svarbiausias VLIKo pajamų šaltinis yra Kanados Tautos Fondo atstovybė. Gaila, kad beveik visai iš VLIKo finansavimo yra išsijungus Australijos lietuvių visuomenė, metų bėgyje neprisiuntus net pilno šimto dolerių.

Sesijos pabaigoj teko perrinkti VLIKo prezidiumą, nes jo ilgametis sekretorius H. Blazas buvo atsistatydinęs. Naujas prezidiumas išrinktas tokios sudėties: Dr. A. Trimakas, pirmininkas; J. Audėnas, vicepirmininkas ir J. A. Stikliorius, sekretorius.

Po dviejų dienų posėdžių VLIKo atstovai išsiskirstė įsitikinę, kad VLIKe ne tik nejaučiamas joks tremties nuovargis, bet kad jis kaskart tvirtesniais žingsniais žengia į priekį. **Š.**

LIETUVIŲ DELEGACIJA PAS JAV PREZIDENTĄ

Šiais metais Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo sukaktį atžymėjo ir vienas neeilinis įvykis. Tą mums brangią Vasario 16 d. JAV Prezidentas J. F. Kennedy priėmė Baltuosiuos Rūmuos lietuvių delegaciją. Ligšiol tokiomis delegacijomis rūpinosi tik Amerikos Lietuvių Taryba. Šį kartą teko į tą delegaciją įsileisti kaip atskirą elementą ir JAV LB atstovus. Mat, Bendruomenės įgaliotinis Dr. P. Vileišis, veikdamas be Alto žinios, buvo išgavęs Baltųjų Rūmų pažadą priimti jo sudarytą lietuvių delegaciją.

Paaiškėjus, kad tokios lietuvių audiencijos pas prezidentą dar 1961 m. pradžioj buvo prašęs Altas, lig-

šiol buvęs neginčijamas JAV lietuvių politinis atstovas, patarta abiems prašytojams sudaryti bendrą delegaciją. Reikia pasidžiaugti, kad buvo pasiektas susitarimas ir delegacija tapo priimta kaip tik tą mums tokią svarbią dieną.

Nors mus džiugina be jokių ginčų reikšmingas delegacijos priėmimo faktas, bet delegacijos sudarymo būdas ir jos sąstatas sukėlė visuomenėj įvairių nepasitenkinimų ir eilę savaičių spaudoj nusitęsusių ginčų.

Iš tiesų, visuomenei sunku suprasti, kodėl į tą delegaciją nepateko net pats Dr. Vileišis. Jeigu jis patiems amerikiečiams, kaip skelbiama, tapęs "persona non - grata" tai vis dėlto sunku patikėti, kad šis jo statuso pasikeitimas būtų įvykęs be pačių lietuvių prisidėjimo, o tai būtų iš tiesų negražus ir jokiais lietuviškais motyvais nepateisinamas darbas.

Pagaliau nebūtų svarbu, kas toj delegacijoj dalyvavo, jei jos sąstatas neturėtų reikšmės į Amerikos lietuvių visuomenės konsolidaciją. Šį kartą, lyg tyčia, jos sąstatas prikišamai rodė, kad Altas yra tik senosios lietuvių kartos atstovas, o LB tik naujųjų ateivių organas. Nors šitoks pasiskirstymas "kartomis" vienai kitai Alto grupei arba LB yra charakteringas bruožas, bet faktas, kad tokios diferenciacijos mes eilę metų stengėmės išvengti ir bent katalikų srovei Alte šitoks pasiskirstymas nėra charakteringas ir jo pabrėžimas nepateisinamas.

Vertinant pačią LB iniciatyvą dėl tos delegacijos, tektų padaryti vieną kitą kritišką pastabą. Nors iš atsakingų LB pareigūnų retkarčiais tenka nugirsti, kad LB norinti imtis tik tokių politinių darbų, kurių kiti neatlieką, bet šios delegacijos atvėjis kitką parodė. Visiems žinoma, kad Altas praeity buvo suorganizavęs delegacijas ne pas vieną JAV prezidentą ir kad jis būtų tokią delegaciją pasiuntęs ir pas dabartinį prezidentą. Gal būt, Altui daug ką galima primesti, bet vargiai galimas priekaištas, kad jis netinkamai atstovavo Amerikos lietuvius Vašingtono valdžios sferose, mūsų kovoj už Lietuvos išlaisvinimą. Todėl šia kryptimi padarytas LB žingsnis vargiai buvo savo vietoje. Dar sunkiau pateisinamas LB astovų delegacijoj karščiavimasis prieš lietuvių visuomenę dėl įvairių smulkių priėmimo pas prezidentą metu atsitikusių įvykių. Šitoks jų knisinėjimas po smulkmenas, o ypač stropus dalies lietuvių katalikų žurnalistų jiems talkinimas parodo tiek vienų, tiek kitų menką politinį subrendimą.

K.

BAŽNYČIOS VISUOTINIO VATIKANO II SUSIRINKIMO IŠVAKARĖSE

P. Jonas XXIII jau paskelbė, kad mūsų laikams tenkąs istorinis įvykis — visuotinis Bažnyčios susirinkimas prasidės šių metų spalio mėn. 11 dieną. Ta diena parinkta ne pripuolamai, o parodyti, kad Susirinkimo eiga pavedama ne vien Dievo apvaizdos o ir Švenčiausios Marijos motiniškai globai.

Kiek anksčiau, paskelbiant, kad Visuotinis Susirinkimas prasidės 1962 metais, buvo paskelbta, kad susirinkime galės dalyvauti visi vyskupai, tačiau ne visi jie bus pakviesti. Kardinolų, vyskupų, kunigų ir kitų kuriam nors klausimui kompetentingų asmenų, pašauktų dalyvauti, bus apie 3.000. Šiame susirinkime, atrodo, bus vienas ypatingas faktas — tai žymus skai-

čius nekatalikų, dalyvaujančių stebėtojų vardu ir teisėmis. Jau dabar yra žymių nekatalikų iš įvairių kraštų tos teisės paprašiusių ir gavusių jos užtikrinimą.

Šventasis Tėvas jau kreipėsi į visus kunigus, paragindamas kasdieninėse maldose prisiminti ir artėjančio susirinkimo reikalus. Daug vyskupų savo dijecezijose jau seniai paragino visus tikinčiuosius melstis ta intencija.

Pasiruošimo eiga. Viename mano pranešime spaudai esu minėjęs, kad paruošiamojo darbo visi dalyviai yra saistomi paslapties priesaika: neskleisti žinių ar gandų, kas kurioje komisijoje veikiama. Paslaptingumo tikslas — nedrumsti darbo rimties. Centrinė Komisija 1961 metų lapkričio pradžioje pradėjo leisti paruošiamųjų darbų kasdieninį biuletenį, kuris yra prieinamas visiems Romoje esantiems viešos informacijos atstovams. Kas tame biuletenyje paskelbiama, išimama iš slaptingumo ribų. Pagal tas galimybes ir aš pasidalinu su visuomene jau viešomis žiniomis.

Pavienės komisijos yra jau baigusios joms tekusius svarstyti klausimus. Centrinė Komisija ir toliau dirba labai intensyviai. Kad tarpe pilnaties sesijų ir būna pertraukų, tai tik tiek, kiek jų reikia galutinai sutvarkyti pilnaties sesijose išsvarstytą medžiagą. Šis užbaigiamasis darbas vyksta be pertraukos specijalioje subkomisijoje. Jeigu Centrinė Komisija randa reikalinga kurį nors klausimą dar grąžinti atitinkamai Komisijai persvarstyti, tokia medžiaga, pagal jos turinį, grąžinama arba komisijos prezidiumui arba atitinkamai subkomisijai.

Būsimoji programa. Centrinės Komisijos dabartinis darbas yra kurti susirinkimui programą. Šiuo metu jos dar nėra užbaigtos, užtat ir kalbėti galima tik bendrais bruožais, ko galima joje tikėtis. Galutinai paruošta programa bus patiekta Visuotiniam Susirinkimui ne vien kokiam formalumui atlikti, o rimtam svarstymui. Kaip kiekvienam katalikui yra žinoma, Visuotinio Susirinkimo nutarimai įgauna galios tik juos patvirtinus Šventajam Tėvui. Būsimoje programoje pagrindinių temų ar skyrių galima tikėtis sekančių:

Tikėjimo tiesų ir doros principų šaltiniai. Tų šaltinių priminimas ir išskaičiavimas bus naudingas katalikams mūsų laikų sąmyšiuose. Bus naudingas visiems siekiantiems krikščionių susivienijimo.

Drausmės klausimai. Yra svarstomos kalbos keitimo ir kitokios iškilę tendencijos, liečiančios liturgiją ir Sakramentų teikimą. Paliečiamos ir kitos krikščioniškojo gyvenimo drausmės sritys. Vienokios ar kitokios išvados yra daromos atsižvelgiant ne į kokius nors kitus motyvus, o į Bažnyčios apaštalinę misiją: kaip tvarkyti antraeilius dalykus, kad jie geriau pasitarnautų sielų išganymo misijai. Visuotinis Susirinkimas nėra dažnas įvykis, užtat svarstant žmogaus kompetencijoje esančius klausimus stengiamasi į juos gilintis ne vien dabarties, o ir ateities perspektyvoje. O toje ateityje svarbus yra vienas faktas, kad įvairių kontinentų, skirtingų kalbų bei papročių žmonių bendravimas ne siaurėja, o sparčiai didėja.

Pasiruošimo darbų eigoje daug kalbama apie **pasauliečių apaštalavimą.** Lyginant mūsų laiko katalikų pasauliečio tiesioginį dalyvavimą apaštaliniame darbe su nekataliku krikščioniu, katalikų Bažnyčioje visas darbas sukrautas kunigams,, o pasauliečiai tenkinasi dalyvavimu antraeilės ar tik labai tolimos reikšmės veikloje. Labai rimtai svarstomi visokie pasiulymai, galimybės katalikus pasauliečius vėl įvesti į tiesioginį paštalavimą, natūraliai sekantį iš krikšto ir sutvirtinimo sakramentų.

Nelengva yra spėlioti, kaip visa tai bus galutinai suformuluota, tačiau pasiruošimo eigoje didelio dėmesio skirta mūsų laiko pagoniškos dvasios bei elgesio apraiškoms, kaip antai komunizmas, visokių atspalvių laicizmas ir kt.

Šiandien jau tiek populiarus **krikščionių susivienijimo** žodis pasiruošimo Visuotiniam Susirinkimui darbuose užima taip pat svarbią vietą. Visuotinis Susirinkimas duos ką nors pozityvaus ir pastovaus šia kryptimi, tačiau šio klausimo neužbaigs. Mūsų laike šis klausimas yra gal pats svarbiausias iš visų žmonijos problemų, vistiek tačiau jį, toliau brandinti ir realizuoti yra ne Visuotinio Susirinkimo laiko rėmuose ar atskirų konfesijų hierarchų susitarimo galioje. Šio išganingo darbo kantriais dalyviais turi būti kiekvienas krikščionis, skleidžiant tarpusavės krikščioniškos pagarbos, pasitikėjimo nuotaiką, supratimą, kad reikia visiems vienos tiesos ieškoti, siekti ir ją priimti.

Tikėkimės, kad ir šis Visuotinis Susirinkimas pradės naują erą. Jis duos naujų uždavinių, kuriuos realizuoti bus ateities krikščionių maldų intencijos ir apaštalinės veiklos dirvos.

1941 metų sukilimas ir Laikinoji vyriausybė

Svarstant 1941 metų birželio 23 d. įvykius, pirmiausia reikia išsiaiškinti, ar tai buvo tautos sukilimas ar tik partizaninis judėjimas. Savo apimtimi tos dienos įvykiai reiškė tik partizaninį judėjimą. Sukilimo 1941 metais nebuvo.

Tarp sukilimo ir partizaninio judėjimo yra didelis skirtumas. Sukilimas vyksta tik prieš pasovią krašto valdžią. 1941 metais okupacinė valdžia iš Lietuvos bėgo. Prieš bėgantį priešą negali būti sukilimo. Šituo atveju dažniausiai vyksta tik „išlydėjimas" ir palikimo perėmimas. Sukilimu negalima vadinti veiksmų, kurie vyksta po svetimos jėgos priedanga. Tik karas tada sukėlė partizaninį judėjimą. Prieš 1941 metų vokiečių - rusų karo pradžią Lietuvoje partizaninio judėjimo iš viso nebuvo. Okupantas bėgo tik nuo vokiečių kariuomenės. Ne partizanai privertė okupantą iš Lietuvos bėgti. Partizanų jėgos buvo tam persilpnos. Partizanai be abejo atliko didelį vaidmenį, bet vis dėlto negalima apsilenkti su realybe. Lietuvos partizanų judėjimas 1941 metais vyko po vokiečių kariuomenės priedanga.

Sukilimas paprastai turi centrinę vyriausybę. 1941 metų Lietuvos partizanų judėjimas centrinės vadovybės neturėjo. Partizanų būriai kūrėsi ir veikė spontaniškai, be kokio ženklo iš centrinės vadovybės. Tam tikra žmonių grupė sako, kad sukilimui ženklą davė L. Prapuolenis. Gal kam Prapuolenis ir davė ženklą. Bet tik ne partizanų būriams. 1941 metais, karui prasidėjus, buvau Kaune vieno iš didžiausių partizanų būrio komendantas (tada mane taip vadino). Nei apie Prapuolenį nei apie kokį jo ženklą nieko negirdėjom. Mūsų veikimas buvo savarankiškas. Nė vyriausybė kokių nors direktyvų neatsiuntė. Vokiečių kariuomenės pasirodymas Kaune mums reiškė, jau reikia pradėti būrį išformuoti. Mūsų partizanų būrys susikūrė ir likvidavosi be vyriausybės įsakymo. Tą patį man sakė ir kelių provincijos partizanų būrių vadovybės.

Yra tvirtinama, kad sukilimas užėmė Kauną prieš vokiečių ka-

riuomenės atėjimą. Tas tiesa. Partizanai visą laiką Kaune gyveno. Vokiečių kariuomenei reikėjo atžygiuoti nuo Eitkūnų. Bet ne dėl partizaninio judėjimo rusai pasitraukė iš Kauno. Vokiečių kariuomenė pirmomis karo dienomis davė kylį Vilniaus kryptimi. Kaunui grėsė apsupimas. Rusų kariuomenė del to skubiai iš Kauno pasitraukė. Revolveriais ginkluoti partizanai vargiai galėjo iš Kauno išstumti rusų šarvuočių divizijas.

Kitas neteisingas tvirtinimas yra tas, kad sukilimas pastatė 1941 metų Lietuvos vyriausybę. Sukilimas, tikriau pasakius, partizaninis judėjimas nieko nepastatė. Partizanų judėjimas vyko prieš rusus ir rūpinosi vietine apsauga. Gelbėta, kas dar buvo galima išgelbėti. Politinių tikslų partizaninis judėjimas neturėjo. Tam nebuvo nė laiko. Be to, pats judėjimas nebuvo organizuotas. Partizaninis judėjimas vyriausybės ir negalėjo pastatyti. Vyriausybę pastatė Aktyvistų Frontas. Ji atsirado tur būt anksčiau negu prasidėjo partizanų judėjimas.

Tiesa, 1941 metų Lietuvos laikinoji Vyriausybė atstovavo lietuvių tautos valią. Bet vis dėlto ji buvo tik epizodas tarp svetimų jėgų. Po pirmo vokiečių pareikalavimo vyriausybė atsistatydino. Ji nepasirinko pogrindžio. Ministerių dalis pasidarė generaliniais tarėjais. Kita jų dalis vėliau perėjo į Vliką. Todėl ir dabartinės kalbos, kad ta Vyriausybė yra vienintėlė Lietuvos suverenumo tęsėja, neturi pagrindo.

Sukilimu visai tinka pavadinti pokarinį Lietuvos partizanų judėjimą, nes jis vyko prieš pastovų priešą ir jo nedengė jokia svetima jėga. **V. V.**

Kai spauda monopolizuojama

Kai tik kur įsigali koks nors "kietas" režimas, jis pirmiausia nutildo laisvos spaudos balsą. Dažniausiai tai įvykdoma tuo būdu, kad be ceremonijų būna pašalinami teisėti laikraščių savininkai ir jų redaktoriai, o jų vietoje pastatomi "savi", kad tie nepraleistų jokio kritiško žodžio valdantiems ir garsintų jų net ir menkiausius pajudėjimus.

Panaši padėtis susidaro ir tuo atveju, kai viena kuri nors srovė gražiu ir negražiu būdu išstumia iš bendrinio laikraščio kitų srovių redaktorius ir kitais titulais atsakingus darbininkus ir į jų vietą įstato savo žmones. Taip užpildžius redakcijos kolektyvą, ne tik laikraštis nebetenka bendrinio pobūdžio ir ima atstovauti tik vieną srovę, bet ir jo kryptis ir dvasia tada pareina nebe nuo leidėjų, o nuo tos srovės vadovybės nustatytos linijos. Tada laikraščiui kryptį ir toną faktiškai duoda nebe atsakingi redaktoriai ir leidėjai, o vadas tos partijos, kuriai priklauso dauguma redaktorių. Tada ir laikraščio vyriausiu redaktorium yra nebe tas asmuo, kuris oficialiai pasirašo einąs tas pareigas, o anas partijos vadas ar jo įgaliotas asmuo, kuris duoda savo instrukcijas jo ištikimai klausantiems redaktoriams ir tuo būdu kaip kokia ranka iš šalies valdo laikraštį. Tada ir tuos laikraščius leidžiančių kongregacijų vaidmuo sumažėja: jos rūpinasi tik laikraščių išlaikymu ir dažnai net nejaučia, kad jų kryptį bei dvasią nustato instrukcijos, tyliai ir nematomai ateinančios iš šalies.

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA AKCIJOJE

Studijiniai seminarai New Yorke

Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos New Yorko Skyrius šio sezono veikloje pasirodė su nauja iniciatyva ir išėjo į platesnę aplinką savo darbais. Skyrius veikia lyg ir trimis būdais: 1. paprasti skyriaus narių susirinkimai, kuriuose aptariami metiniai darbo planai, būdai bei metodai ir pasikeičiama informacijomis. 2. Neformalūs pašnekesiai lietuviškojo gyvenimo temomis šeiminėje aplinkoje, dažnai prie kavos stiklo ar kur nors išvykoje už miesto ribų. 3. S t u d i j i n i a i s e m i n a r a i įvairiomis temomis visiems lietuviams, kurie domisi platesniu visuomeniniu gyvenimu, tautinėmis ir tarptautinėmis problemomis.

Studijinių seminarų šiam sezonui buvo numatyta šeši šiomis temomis:

1: Laisvo tautų apsisprendimo teisė ir Jungtinės Tautos.

2. Krikščioniškoji demokratija pasaulyje — Tautinės ir tarptautinės krikščionių demokratų organizacijos.

3. Kaip lietuviai panaudoja kitų kraštų tautines ir tarptautines krikščionių demokratų organizacijas Lietuvos laisvinimui.

4. Popiežiaus Jono XXIII Enciklika "Mater et Magistra."

5. Pavergti kraštai ir Jungtinių Tautų Organizacija.

6. Lietuvos laisvinimo veiksniai, jų organizacinės problemos ir veiklos sekmingumas.

Pirmosios trys temos jau išsvarstytos labai gerai pasisekusiuose seminaruose.

Laisvo tautų apsisprendimo teisę ir Jungtines Tautas svarstęs seminaras įvyko 1961 m. lapkričio 19 d. Pagrindiniu referentu buvo Lietuvos pasiuntinybės Washingtone patarėjas dr. S. A. Bačkis, koreferentu — teisininkas ir žurnalistas S. Dzikas.

Abu kalbėtojai akademiškai paruoštais referatais, dokumentais ir jų citatomis supažindino seminaro dalyvius su laisvo tautų apsisprendimo teise ir Jungtinių Tautų nuostatais tuo klausimu. Katalikų Bažnyčia laisvo tautų apsisprendimo teisę laiko natūraliąja teise visų tautų, nežiūrint jų didumo, turto nei spalvos. Niekas negali tos teisės atimti, sulaikyti ar paneigti, nepažeidęs paties Dievo suteiktos teisės žmonėms ir tautoms. Woodrow Wilsono 14 punktų, buvusios Tautų S-gos nuostatai, Jungtinių Tautų Organizacijos vienbalsiai priimti formulavimai, o taip pat kitų tarptautinių institucijų pasisakymai bei sprendimai, sudaro laisvo tautų apsisprendimo pozityviąją teisę. Visas kultūringasis pasaulis ją pripažįsta ir jos buvimu didžiuojasi, bet nesiryžta sudaryti efektyvios jėgos tai teisei ginti ir jai nusikaltusius bausti. Todėl daug tautų tebėra galingesnių prispaustos ir pavergtos. Nei savo apsisprendimo pareikšti, nei laisvės atgauti tos tautos negali. Tarptautiniuose santykiuose tebeviešpatauja jėga ir didžiųjų valstybių kompromisai, neduodą nieko gero pavergtų tautų išlaisvinimui. Antrojo pasaulinio karo metu, ir tuoj po jo, vien tik Europoje buvo užgrobta visa eilė nepriklausomų valstybių ir tuo būdu atimta laisvė daugiau kaip šimtui milijonų europiečių. Jų tarpe yra ir Lietuva, jau 20 metų iš visų jėgų siekianti laisvės, bet negalin-

ti sulaukti jokios pagalbos Sovietų Rusijos primestam jungui nusikratyti.

Antrasis seminaras įvyko š. m. sausio 21 dieną. Svarstytoji tema — krikščioniškoji demokratija pasaulyje — tautinės ir tarptautinės krikščionių demokratų organizacijos. Pagrindiniu kalbėtoju buvo **Pranas Vainauskas,** koreferentu **Albinas Gražiūnas.**

Pranas Vainauskas sistemingai paruoštu referatu pavaizdavo krikščioniškosios demokratijos istoriją, paliesdamas Ozonamo, Ketelerio, Windhorsto didelius darbus. Nurodė nepaprastai didelę reikšmę Leono XIII Enciklikos Rerum Novarum ir Pijaus Quadragesimo Anno. Pokariniais laikais iškilo naujos stambios asmenybės: Adenauer, Robert Shuman, De Gasperi ir visa eilė kitų Europoje, Pietų Amerikoje ir spalvotame pasaulyje. Antrasis pasaulinis karas iškėlė daug naujų tarptautinių problemų ir paliko nemaža maišaties tarptautiniuose santykiuose. Toms problemoms spręsti būtinai reikėjo veiklos tarptautiniu mastu. Buvo atgaivintos ar naujai įkurtos tarptautinės krikščionių demokratų organizacijos. Karo nusiaubtų kraštų atstatymas, kieta kova su norinčiu įsigalėti komunizmu, socialinio teisingumo įgyvendinimas yra pagrindiniai jų siekimai.

Po karo audrų krikščioniškoji demokratija iškilo kaip labai stipri ir konstruktyvi politinė srovė Europoje. Į jos rankas atiteko beveik visų valstybių vykdomoji ir įstatymų leidžiamoji galia. Jei Prancūzijoje, Vokietijoje ir Italijoje neįsigalėjo komunizmas ir palyginti greitai tie kraštai atsistatė iš karo griuvėsių ūkiškai, tai nulėmė apdairi ir tiksliai suplanuota vidaus ir užsienio politika, kuriai vadovavo tų kraštų krikščionys demokratai. Pietų Amerikoje, nors tie kraštai ir yra katalikiški, krikščionių demokratų partijų arba visai nebuvo arba jos buvo labai silpnos ir nedidelės reikšmės. Dabar padėtis keičiasi ir ten.. Krikščioniškoji demokratija atsigauna, giliai leidžia savo šaknis, įgauna vis daugiau pasitikėjimo savo tautose ir jų įtaka auga dideliu greičiu.

Albinas Gražiūnas reikšmingai papildė referatą, plačiau sustodamas ties krikščioniškosios demokratijos ideologija, pagrindiniais jų siekimais, santykiais su Bažnyčia ir dvasiškija. Krikščioniškoji demokratija nėra Bažnyčios instrumentas, bet pasauliečių dalyvavimas politinėje ir socialinėje veikloje savo atsakomybe. Krikščionys demokratai, kaip politinės partijos, tiesiogiai katalikų akcijoje nedalyvauja, bet visada gina tikinčiųjų interesus parlamentuose ir vyriausybėse, jei kas nors pradeda į juos kesintis.

Trečioji tema — kaip lietuviai panaudoja kitų kraštų tautines ir tarptautines krikščionių demokratų organizacijas Lietuvos laisvinimo reikalui, buvo svarstyta š. m. vasario 11 dieną. Pokalbį pradėjo išsamiu žodžiu VLIKo pirmininkas dr. A. Trimakas. Jis suminėjo organizacijas ir darbo sritis, kur mes esame stiprūs ir gerai reiškiamės Lietuvos reikalus gindami, bet taip pat labai pagrįstai pavaizdavo ir tas organizacijas bei darbo sritis, kur mes turime savo pastangas sustiprinti, aktyviau reikštis, naujų jėgų surasti ir jas įjungti darban.

Pranas Vainauskas pateikė labai informatyvią santrauką lietuvių krikščionių demokratų veiklos už Amerikos ribų. Iš to pranešimo matėsi plataus masto tiksliai apgalvotas įgaliotinių tinklas beveik visose Vakarų pasaulio valstybėse. Tie įgaliotiniai laiko ryšį su savo krašto visuomene, politikais, spauda ir parlamentarų sluoksniais, informuodami juos Lietuvos bylos

reikalais ir ieškodami pritarimo bei paramos Lietuvos išlaisvinimui pagreitinti. Be to, gyvai sekamas tarptautinis krikščionių demokratų organizacinis gyvenimas: konferencijos, suvažiavimai, kongresai, studijų dienos ar savaitės. Beveik visuose jų dalyvaujama per savo specialiai siunčiamus atstovus, keliant ten Lietuvos išlaisvinimo reikalą ir prašant paramos kovai su okupacija.

Prie kiekvieno pasiimtos temos svarstymo kyla paklausimų ir gyvų diskusijų. Seminarų dalyviai yra aktyvūs ir jiems bediskutuojant klausimų gvildenimas pilnai atliekamas.

Vytenis Rimantas

★ ★ ★

Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Unijos Jaunimo Sekcija ir jaunieji krikščionys demokratai taip pat turėjo visą eilę suvažiavimų.

1961 m. sausio 18 d. Jaunimo Sekcija Paryžiuje suorganizavo KD veikėjų politines diskusijas tema: "Vidurio Europos Krikščionių Demokratų politika dabartinėje Europoje". Diskusijas organizavo Sekcijos Pirmininkas A. Venskus, dalyvavo taip pat E. Turauskas ir L. Pabedinskas.

1961 m: vasario 16-17 d. Tarptautiniame Jaunųjų KD kongrese Liuksemburge lietuviams atstovavo A. Venskus ir L. Venclova.

1961 m. kovo 20 d. Jaunimo Sekcija Paryžiuje suruošė diskusijų vakarą tema: "Vakarų politika Vidurio ir Rytų Europos atžvilgiu".

1961 m kovo 25-26 d. Berne, Šveicarijoje, įvyko Vidurio ir Rytų Europos Laisvojo Jaunimo Tarybos studijų sesija, tema: " Nauji nepriklausomi kraštai." Studija organizuota su Šveicarijos jaunaisiais federalistais ir su ryšių komitetu Europa-Afrika. Dalyvavo A. Venskus.

1961 m. spalio 12-14 d. Liucernoje, Šveicarijoje, Tarptautiniame Jaunųjų Krikščionių Demokratų Vyriausiojo Komiteto posėdyje dalyvavo A. Venskus. Svarstytas Unijos veiklos statutas.

1962 m. sausio 6-7 d. Baarn, Olandijoje, Tarptautiniame Jaunųjų Krikščionių Demokratų Unijos Vyr. Komiteto posėdyje dalyvavo A. Venskus.

- - - - - - - -

Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Unijos biuras Paryžiuje panaikinamas. Gen. Sekretorius ir biuletenių redaktorius perkeliami į Romą. Ten jie dirbs Tarptautiniame Krikščionių Demokratų Institute.

- - - - - - - -

Kun. Dr. S. Valiušaitis ir Dr. S. Petrauskas Leono XIII-jo Fondui įmokėjo po 100.00 dolerių ir tapo Leono XIII-jo Fondo Garbės Nariais.

Leono XIII-jo Fondo Valdyba naujuosius Garbės Narius sveikina ir reiškia jiems padėką.

ITALIJOS KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ PARTIJOS VIII-ASIS KONGRESAS NEAPOLYJE

Sausio 27 d. Neapolyje prasidėjęs Italijos Krikščionių Demokratų partijos VIII kongresas ir užsitęsęs ligi vasario 2 d. buvo pats "karščiausias" lig šiol buvusių kongresų, nes jame buvo nuspręstas posūkis, kuris, jei pavyks, galės žymiai sustiprinti Italijos valstybinį gyvenimą. Priešingu atvėju, Italijai atneš neramius laikus ir pastatys pačią Kr. Dem. partiją į labai sunkią padėtį. Nors beveik pusė partijos lyderių buvo prieš pasukimą į kairę, tačiau dėl partijos vienybės paaukojo savo nusistatymus ir sutiko toleruoti šį bandymą tautos labui: pradėti kalbą su Nenni socialistais, ieškant kelių izoliuot neofašistus (M.S.I) ir komunistus. Kaip žinoma, Nenni socialistai yra po Kr. Demokratų ir komunistų pati stipriausia partija tiek narių skaičiumi, tiek organizuotumu. Lig šiol šie socialistai ėjo išvien su komunistais. Paskutiniais laikais tačiau Nenni socialistų partijoj prasidėjo stiprus judėjimas atsikratyti komunistų. Su pasukimu į kairę Kr. Demokratai nori pagreitinti šį atsiribojimą ir užsitikrinti socialistų paramą įvairioms reformoms bei išlaikymui valdžios pastovumo ir ramybės krašte. Tuo tikslu buvęs min. pirmininkas Fanfani, didžiausias šalininkas šios politikos, sudarė naują vyriausybę iš kr. demokratų, respublikonų ir socialdemokratų. Nenni socialistai pažadėjo savo paramą iš išorės, tiek balsuodami pozityviai už kai kuriuos vyriausybės programos punktus, tiek susilaikydami nuo balsavimo, kas irgi vyriausybei užtikrins pastovią daugumą. Už tai Fanfani įtraukė į savo programą kelis socialistų programos punktus vidaus politikoje, kai tuo tarpu užsienio politikoje buvo garantuotas jos pirmykštis tęstinumas. Be to, vidaus politikoje buvo pabrėžta reikalas kovoti ryžtingai prieš komunizmą ir fašizmą.

Neapolio kongrese buvo pakviesta dalyvauti ir Lietuvos Krikščionių Demokratų Partija, kuri įgaliojo ją atstovauti kun. Vincą Mincevičių iš Romos.

Be Lietuvos Kr. Dem. partijos įgaliotinio, dalyvavo Leo Tindemans, Belgijos Social-Krikščionių Partijos Generalinis Sekretorius; J. De Mairelles, Brazilijos Kr. Dem. Partijos Centro Komiteto narys ir parlamentaras; Didž. Britanijos Kr. Dem. partijos (susijungę su Konservatorių partija) atstovai: parlamentarė Evelyn Emmet ir Mr. J. Mac Laughlin, anglų ekipos vadovas N. E. I. organizacijoj; Andre Colin, Prancūzijos M.R.P. pirmininkas ir parlamentaras; H. W. Van Doorn, Olandijos Katalikų Liaudininkų partijos pirmininkas ir parlamentaras; Federico Bigi, San Marino Kr. Dem. partijos pirmininkas ir Užsienių Reikalų ministeris; Šveicarijos Social Krikščionių partijos pirmininkas, Federalinės Valdžios narys Ettore Tenchio, partijos Generalinis Sekretorius Martin Rosenberg ir parlamentaras Angelo Pellegrini; Venecuelos Social Krikščionių partijos politinis sekretorius Rafael Caldera; Vokietijos CDU Centro Komiteto narys parlamentaras Bruno Heck, CDU/CSU Parlamentarų Grupės Direktyvo narys Hans Katzer ir CDU spaudos skyriaus šefas Norbert Harlinghausen. Be šių, dar dalyvavo Austrijos, Bolivijos ir Čilės Kr. Dem. partijų stebėtojai.

Iš organizacijų paminėtini: Jean Seitlinger, parlamentaras, N.E.I. Generalinis Sekretorius; Konrad Sieniewicz, C.D.U.C.E. Generalinis Sekretorius; Karl Hahn, Tarptautinio Kr. Dem. Studijų ir Dokumentacijos Instituto Generalinis Sekretorius; Arnaldo Ferragni, Kr. Dem. Grupės prie Europos Parlamentarų Tarybos Generalinis Sekretorius ir kiti.

Užsienio delegacijomis labai nuoširdžiai rūpinosi Italijos Kr. Dem. Partijos Centro Komiteto narys, Įstaigos Santykiams su Užsieniu ir Europos Problemoms Direktorius, deputatas Dal Falco ir Italijos Jaunųjų Kr. Demokratų organizacijos Generalinis Sekretorius Bernasolla. Italijos Kr. Dem. partija sausio 28 d. surengė Užsienio Delegacijoms pietus, kuriuose dalyvavo visa Italijos Kr. Dem. vadovybė, eilė ministerių ir šiaip žymių italų.

Nors buvo numatyta visų delegacijų sveikinimai, bet dėl laiko stokos galėjo tarti trumpą žodį tik Anglijos, Vokietijos ir Venecuelos delegatai. Kitų sveikinimo kalbos bus paskelbtos Kongreso darbų tome.

Lietuvos Kr. Dem. atstovas kongreso metu atnaujino senus santykius ir užmezgė naujus su visais atstovais. Kongreso uždarymo išvakarėse Lietuvos Kr. Dem. atstovas surengė užsienio delegacijų nariams kuklų pobūvį, kurio metu buvo paliestos visos problemos, liečiančios Lietuvą, ir pažadėta visa galima parama jos kovoje už laisvę. Austrijos stebėtojas pažadėjo pajudinti Lietuvos pasų vizavimo problemą Vienos vyriausybėje. Anglijos, Brazilijos ir Šveicarijos atstovai aplankė Lietuvos Kr. Dem. Įgaliotinį Romoje. Italijos Kr. Dem. partijos perrinktas Politinis Sekretorius deputatas Aldo Moro atsiuntė padėkos raštą už dalyvavimą ir pakvietė kun. V. Mincevičių talkininkauti organizuojant specialius kursus — konferencijas Pietų Amerikos ir Afrikos krikščioniškosios demokratijos inspiracijos partijų vadovams.

Italijos Kr. Demokratų partija užtikrino, kad suteiks visą reikalingą paramą Europos lietuvių krikščionių demokratų suvažiavimui Italijoje, numatytam šį rudenį ar sekančiais metais. Kaip žinoma, praėjusį rudenį buvo susirinkę Paryžiuje žymesnieji Lietuvos Kr. Demokratų partijos šulai Europoje, kurie tarp kitko nutarė suorganizuoti Europoje esančius kr. demokratus ir sušaukti suvažiavimą, kuriam vietą pasiūlė Italijoj, L.K.D. įgaliotinis šiame krašte kun. V. Mincevičius.

Krikščioniškoji demokratija, jausdama atsakomybę už žmogaus ir tautų laisvės išsaugojimą ir komunistų pavergtųjų tautų išlaisvinimą, aktyviai reiškiasi visuose kontinentuose ir stengiasi susijungti į vieningą ir lemtingą jėgą kovoje su komunizmu. Tuo tikslu tariamasi, suvažiuojama, rengiami tarptautiniai ir tarpkontinentiniai kongresai.

1961 m. gegužės 12 d. New Yorke įvyko Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Unijos ketvirtasis kongresas. Lietuviams jame atstovavo K. Mockus, Dr. A. Trimakas, Dr. K. Šidlauskas ir P. Vainauskas.

Kongreso priimta rezoliucija, kuria kreipiamasi į visus Europos, Amerikos ir Afrikos Krikščionis Demokratus, prašant paremti šiuos Vidurio Europos Krikščionių Demokratų reikalavimus:

1. Atitraukti raudonąją armiją iš Vidurio ir Rytų Europos buvusių nepriklausomų kraštų sudarant tarptautines garantijas, Jungtinių Tautų organizacijai globojant, kad raudonoji armija nebegrįš į Vidurio ir Rytų Europos erdvę;

2. Sudaryti tokias politines sąlygas, kurios įgalintų Vidurio ir Rytų Europos tautas įvykdyti apsisprendimo teisę ir laisvais bei netrukdomais rinkimais, Jungtinių Tautų priežiūroje, nusistatyti valdymosi sistemas ir tarptautinius įsipareigojimus.

Deklaracija su Unijose dalyvaujančių tautinių partijų lyderių parašais išsiuntinėta visoms KD partijoms ir kitiems politikos vadovams.

1961 m. liepos 27-30 d. Tarpkontinentiniame pasaulio KD kongrese Santiago, Čile, lietuviams atstovavo K. Čibiras iš Montevideo, C. Juknevičius iš Buenos Aires ir P. Stelingis iš Santiago, Čile.

1961 m. spalio 12-14 d. Lucerne, Šveicarijoje, NEI Kongrese dalyvavo NEI tautinės lietuvių ekipos pirmininkas Eduardas Turauskas.

Apžvalginė Dalis

(Tęsinys iš 1 virš. psl.)

Iš Vliko 1962 m. Sesijos.

Lietuvių delegacija pas JAV Prezidentą.

Bažnyčios Visuotinio Vatikano II Susirinkimo Išvakarėse.

1941 m. Sukilimas ir Laikinoji Vyriausybė.

Kai spauda monopolizuojama.

Krikšč. Dem. akcijoje.

Alp(LKA) 1745
1962, Nr.1

90.743117